

اداره

مقایسه اجمالی

نظام انتخابات مجلس ایران

با نظام پارلمانی دیگر کشورها

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۲	مقدمه:
۳	مروری بر نظام های انتخاباتی در جهان
۶	نظام انتخاباتی ترجیحی یا نظام رأی جایگزین
۶	شرایط انتخاب شندگان در مجالس
۱۱	مجلس شورای اسلامی جمهوری اسلامی ایران
۱۱	وظایف و اختیارات مجلس
۱۱	مجلس در جمهوری اسلامی ایران
۱۳	شرایط داوطلبان شرکت در انتخابات مجلس شورای اسلامی
۱۵	نظام پارلمانی در ایالات متحده آمریکا
۱۵	مجلس نمایندگان
۱۶	مجلس سنا
۱۶	اختیارات کنگره
۱۸	مجلس در کانادا
۱۸	مجلس برزیل
۱۹	مجلس در آرژانتین
۱۹	مجلس در مکزیک
۲۰	مجلس در ونزوئلا
۲۱	مجلس در قاره اروپا
۲۱	مجلس در بریتانیا
۲۲	مجلس در فرانسه
۲۴	مجلس در آلمان
۲۶	مجلس در اتریش
۲۷	مجلس در اسپانیا
۲۷	مجلس ایتالیا
۲۸	مجلس ترکیه
۲۹	مجلس در قاره آسیا
۲۹	مجلس در ژاپن
۳۱	قوه مقننه چین
۳۲	نظام انتخاباتی هند
۳۴	نظام انتخاباتی لبنان
۳۴	مجلس در کویت
۳۵	نظام انتخاباتی مالزی
۳۶	مجلس استرالیا
۳۷	مجلس در آفریقای جنوبی
۴۳	نتیجه گیری
۴۴	فهرست منابع و مأخذ:

بسمه تعالی

مقدمه:

در آستانه شکل‌گیری دهمین دوره مجلس شورای اسلامی نگاهی به جایگاه مجالس در دیگر کشورها، حدود اختیارات و رابطه نظام پارلمانی با دیگر نهادهای سیاسی و مقایسه تطبیقی آن با مجلس شورای اسلامی ایران می‌تواند به شناخت بهتر و درک روشن‌تری از منزلت و جایگاه مجلس در جمهوری اسلامی یاری رساند.

مجلس از مهم‌ترین و اساسی‌ترین ارکان دموکراسی است و در نظام‌هایی که انقلاب مشروطه در آن کشورها روی داده است، مجلس رکن مشروطیت به شمار می‌آمده و پس از آن نیز مجلس منزلت و جایگاه خود را در نظام‌های مردمسالار حفظ کرده است. برخی نظام‌های اقتداری صورتی از مجلس را که در اعتبار و مردمی بودن آن جای تردید وجود دارد در کشور خود شکل می‌دهند.

انتخابات مجلس در بسیاری از نظام‌های مردمسالار (دموکراتیک) اهمیت بسیار زیادی دارد به نحوی که در نظام‌های پارلمانی مهم‌ترین انتخابات به حساب می‌آید. مروری بر ساختار سیاسی کشورهای مردمسالار نشان می‌دهد که بیشتر این کشورها نظام دومجلسی را پذیرفته‌اند. بیشتر «مجالس نمایندگان» یا «مجلس پایین» از حوزه‌های انتخابیه سراسر کشور به صورت حوزه‌های شهری و بیشتر «مجالس سنا» یا «مجلس عالی» به صورت ایالتی انتخاب می‌شوند برخی نظام‌ها مجلس ایالتی این اعضا را انتخاب می‌کنند و برخی نظام‌ها نیز با رای مردم ایالت برخی نظام‌ها نیز اعضای انتصابی یا موروثی سنا دارند. سن رأی‌دهندگان اغلب ۱۸ سال و سن انتخاب شدن دست‌کم ۲۵ سال است. شیوه رأی‌گیری در نظام‌های حزبی به صورت تناسبی و در نظام‌های کمتر حزبی اکثریتی است. در برخی کشورها مثل آلمان هم ترکیبی از این دو شیوه مبنا می‌باشد. مدت عمر مجالس نمایندگان بین ۴ تا ۵ سال است، عمر مجالس سنا معمولاً بیشتر است، اما حدود یک سوم اعضای آن به صورت هر دو یا سه سال یکبار در انتخابات جابجا می‌شوند. در مجموع می‌توان گفت؛ نوع مجلس و نظام انتخاباتی ایران از حیث یک مجلسی بودن نادر است. البته، اختیارات مجلس سنا در کشور ما میان شورای نگهبان، مجلس خبرگان، شورای عالی استان‌ها، مجمع تشخیص مصلحت نظام، شورای حل اختلاف و شورای عالی انقلاب فرهنگی تقسیم شده است. انتخابات در کشور ما غیرحزبی است، هرچند در عمل بسیاری احزاب یا تشکل‌های شبه حزبی در آن تأثیرگذار هستند. شیوه انتخابات مجلس بر اساس قانون کنونی اکثریت یک چهارم در مرحله اول و اکثریت نسبی در مرحله دوم است. سن رأی‌دهندگان هم در ایران همانند بسیاری کشورهای جهان ۱۸ سال است، به طور خلاصه شاخص‌های مجلس و نظام انتخابات پارلمانی ایران و چند کشور مهم جهان را به صورت جدول زیر می‌توان نشان داد.

نام کشور	نظام سیاسی	نظام پارلمانی	شیوه رأی گیری	سن رأی دهندگان	طول عمر مجلس (نمایندگان سال)	طول عمر مجلس سنا
آمریکا	جمهوری فدرال	دو مجلسی (کنگره)	تناسبی		۳	۶
بریتانیا	پادشاهی	دو مجلسی	اکثریتی	۱۸	۵	
آلمان	جمهوری فدرال	دو مجلسی	مختلط (تناسبی و اکثریتی)	۱۸	۴	۴
فرانسه	جمهوری نیمه ریاستی نیمه پارلمانی	دو مجلسی	اکثریتی	۱۸	۵	۹
اتریش	جمهوری فدرال پارلمانی		مختلط	۱۶	۵	۶
ژاپن	پادشاهی پارلمانی	دو مجلسی	مختلط	۲۰	۴	۴
هند	جمهوری پارلمانی	دو مجلسی	اکثریتی		۵	

مروری بر نظام‌های انتخاباتی در جهان

به طور کلی در دانش سیاست مقایسه‌ای، نظام‌های سیاسی را به دو دسته دموکراتیک (مردم‌سالار) و اقتداری تقسیم می‌کنند که هر دو نوع آن نیز به دو شکل سلطنتی یا جمهوری تقسیم‌بندی می‌شوند. نظام‌های دموکراتیک به طور معمول پارلمانی یا ریاستی هستند. پارلمان یا نظام مجلس در این کشورها تک مجلسی یا دو مجلسی است. در نظام‌های پارلمانی، رئیس جمهور یا پادشاه مقامی تشریفاتی و با اختیارات محدود ریاست کشور را بر عهده دارد. رئیس دولت معمولاً با انتخاب پارلمان و عمدتاً بر پایه اکثریت پارلمانی شکل می‌گیرد. در صورت محقق نشدن اکثریت پارلمانی به وسیله یک حزب ائتلافی از احزابی که حائز بیشترین کرسی‌ها در پارلمان شده‌اند، شکل دولت را تعیین می‌کند.

برخی نظام‌های سنتی صرفاً به تشکیل مجلس مشورتی می‌پردازند که نمایندگان عمدتاً انتصابی در این مجالس صرفاً توصیه‌های مشورتی و غیرالزام آور به رئیس کشور که معمولاً رئیس دولت هم هست، ارائه می‌کنند.

قوه مقننه به دو شکل عمده پارلمانی و کنگره‌ای ظاهر می‌شود. واژه پارلمان از کلمه فرانسوی Parlement اخذ شده که در فرانسه صورت نوعی دادگاه را داشته است. این واژه در انگلستان ابتدا به معنای شورای کشور Council of State و بعدها به نهاد قانونگذاری اطلاق شد. واژه کنگره ارتباط نزدیک‌تری با تصور گردهمایی رسمی نمایندگان دارد. به هر حال این هر دو واژه امروز به عالی‌ترین نهاد تقنینی و مجلسی که دارای قدرت تصویب قوانین است، اطلاق می‌شود.

در نظام‌های غیرمتمرکز یعنی نظام‌هایی که به جز حکومت مرکزی حکومت‌های محلی نیز بخشی از قدرت را در اختیار دارند. مجالس محلی در حدود مقرر به وضع قوانین می‌پردازند. در نظام‌های فدرال این شکل از مجلس حتی با وجود شوراهای شهر و روستا از اختیار عمل زیادی برخوردارند، اما معمولاً تأکید بر آن است که به جز مسائل مربوط به سیاست خارجی، امنیت و بودجه کل کشور بیشتر این مجالس اختیار وضع قانون یا تصمیم‌گیری درباره ریاست یا منطقه نیمه خودمختار را دارند.

امروزه با گسترش نقش مردم در اداره کشور، حتی به این میزان از دموکراسی‌های محلی هم اکتفا نشده و مجالس صنفی نیز جای خود را رفته رفته باز می‌کنند. برحسب اینکه در یک نظام سیاسی تفکیک قوا یا همکاری قوا پذیرفته شده باشد، اختیارات مجلس متفاوت خواهد بود. در برخی کشورها قانون اساسی نوشته وجود ندارد، لذا قلمرو قانونگذاری مجلس را عرف تعیین می‌کند^(۱) مانند انگلستان.

۱- حسینی نوذری، «احزاب سیاسی و نظام‌های حزبی»، تهران: نشر گستره، ۱۳۸۱، ص ۱۱۹.

تعبیر انتخابات در زبان فارسی از نظر فقه اللغة (فیلولوژی) از ریشه عربی فعل «نَخَبَ» به معنای برگزیدن و دست‌چین کردن و... است و معادل اروپایی آن election نیز به فعل لاتین eligere به معنای جدا کردن، سواکردن، برگزیدن و دست‌چین کردن است. جالب است که ریشه لاتین انتخابات و نخبه یکی است. از نظر معنا شناسی semantics نیز این اصطلاح تغییر و تحولات معنایی وسیعی پیدا کرده است، ولی در کاربرد رایج و عام آن به معنای روش یا شیوه‌ای است برای برگزیدن یا دست‌چین کردن تعداد معینی از افراد از میان شمار کثیری که برای تصدی یک منصب یا مقام خود را نامزد (کاندید) کرده‌اند. باتوجه به این معنا یا تعریف ساده «از انتخابات» می‌توان گفت که انتخابات طی دو سده اخیر در سرتاسر جهان به صورت تنها شیوه مقبول و مطلوب برای انتخاب رهبران سیاسی و زمامداران در آمده است^(۱). آنچه در امر انتخابات اصل تعیین‌کننده و محوری به شمار می‌رود پیکره یا واحد موسوم به انتخاب‌کنندگان یا رأی‌دهندگان electorate است.

شاید نخستین کتابی که در عصر جدید مشخصاً به انتخاب و انتخابات در شکل‌گیری نظام سیاسی پرداخته است کتاب «تأملاتی در حکومت انتخابی» اثر جان استوارت میل باشد. که در سال‌های پس از ۱۸۵۸ نوشته شد. البته وی در نگارش این کتاب از اثر برجسته آلکسی دو توکویل Alexis De Tocqueville یعنی «دموکراسی در آمریکا» الهام گرفته بود. میل می‌نویسد: معنی حکومت انتخابی این است که همه مردم یا بخش پرشماری از آنان به میانجی نمایندگانی که خود در دوره‌های معینی مشخص می‌شود، بر کار نهند [در این حکومت] مردم باید این قدرت فرجامین را به تمام و کمال دارا باشند.^(۲) میل در بحث از نظام‌های انتخابی به تشریح مزیت‌ها و نقاط ضعف انتخاب مستقیم و غیرمستقیم نیز می‌پردازد.^(۳)

شهروندان و رأی‌دهندگان خواسته‌ها و نیات خود را در جهت تأمین و حفظ مصالح فردی و اجتماعی و منافع ملی از طریق آراء خود و در قالب مکانیسم انتخابات به نمایش می‌گذارند این مکانیزم می‌تواند در اشکال مستقیم یا غیرمستقیم باشد.^(۴) نظام انتخاباتی شیوه یا ابزار ترجمان آرای شهروندان در هیئت کرسی‌ها و نهادهای نمایندگی است. مجموعه‌ای از قواعد و کاربست‌ها که به موجب آن آرای شهروندان تعیین‌کننده گزینش یا انتخاب مقامات اجرایی و تقنینی (مجالس قانونگذاری) به شمار می‌رود. به عبارت دیگر نظام انتخاباتی را می‌توان، روش، شیوه یا ابزاری دانست که بر حسب تبدیل آرای شهروندان به قالب‌ها یا هیئت کرسی‌ها نحوه و چگونگی تخصیص مناصب و پست‌ها میان کاندیداها یا احزاب سیاسی را تعیین می‌کند.^(۵)

نظام انتخاباتی هم فرمول انتخاباتی و تکنیک رأی‌گیری را معین می‌سازد و هم عوامل و عناصر متشکله انتخابات اعم از مجریان، ناظران، نامزدها، هواداران، احزاب و رسانه‌ها و نیز میزان وظایف و اختیارات هریک را معین می‌سازد و هم تسهیم حوزه‌های انتخابیه، دایره آن و نیز مراحل و شرایط در رسمیت یافتن مسئولیت رأی‌گیرندگان را روشن می‌سازد. از نظر میزان و یا رسمیت یافتن نقش احزاب در انتخابات می‌توان نظام‌های انتخاباتی را به حزبی و غیرحزبی تقسیم کرد. از نظر شیوه شمارش آراء نظام‌های انتخاباتی را می‌توان به سه دسته بیشترین آراء plurality system اکثریت آراء

۱- نوذری، همان، ص ۱۱۹.

۲- جان استوارت میل، تأملاتی بر حکومت انتخابی ترجمه علی رامین تهران: نشر نی، ۱۳۶۹، ص ۹۳.

۳- میل، همان، ص ۱۷۴.

۴- نوذری، ص ۱۲۱.

۵- نوذری، ص ۱۳۲.

majority system و نظام تناسبی یا سهمیه‌ای proportional system تقسیم‌بندی کرد.^(۱) در نظام بیشترین آراء : (اکثریت نسبی) هر نامزدی که بیشترین آراء را در جریان انتخابات به دست آورد، برنده می‌شود. حتی اگر بیش از نصف کل آراء را نیز کسب نکرده باشد. این شیوه نظام اکثریت نسبی هم خوانده می‌شود. در نظام اکثریت (مطلق) آراء که به نظام دور دوم second ballot هم موسوم است. هر نامزدی که اکثریت نصف به علاوه یک آراء را بدست آورده باشد برنده انتخابات است در حوزه‌هایی که نامزدها نتوانند به این حدنصاب دست یابند انتخابات به دور دوم یا مرحله دوم کشیده می‌شود. در این مرحله نامزدهایی که بیشتر رأی آورده‌اند در مرحله دوم مجدداً با هم رقابت می‌کنند معمولاً در مرحله دوم اکثریت نسبی آراء ملاک تعیین فرد برگزیده خواهد بود.

در نظام انتخاباتی تناسبی یا سهمیه‌ای تعداد نمایندگان به نسبت جمعیت هر حوزه انتخابیه تعیین می‌شوند. در این نظام‌های انتخابانی سعی می‌شود تا به شیوه‌ای عادلانه و مناسب میزان (سهم) آرای که هر نامزد یا حزب به دست می‌آورد، با درصد کرسی‌هایی که اشغال خواهد کرد مرتبط باشد. البته این شیوه صرفاً در انتخابات مجالس قانونگذاری موضوعیت ندارد. در نظام تناسبی یا سهمیه‌ای چند شیوه اعمال می‌شود نخست شیوه فهرست حزبی در این حالت می‌توان کل کشور را یک حوزه اخذ رأی حساب کرد و فهرست انتخابی احزاب با یکدیگر رقابت می‌کنند. در این شیوه رأی‌دهندگان به فهرست‌های حزبی رأی می‌دهند. در نظام « رأی واحد قابل انتقال » ارائه فهرست حزبی لازم نیست و شکل رأی دادن ساده است. رأی‌دهندگان به نامزدها رأی می‌دهند و تعلقات حزبی آنان الزاماً لحاظ نمی‌شود. هر نامزد انتخابانی که حد نصاب لازم را کسب کند به نمایندگی انتخاب می‌شود.^(۲)

تقسیم بندی نظام‌های انتخاباتی از نظر میزان و یا رسمیت یافتن احزاب

ردیف	نوع نظام
۱	نظام‌های حزبی
۲	نظام‌های غیرحزبی

نظام‌های انتخاباتی از نظر شیوه شمارش آراء

ردیف	نوع نظام انتخاباتی	چگونگی
۱	بیشترین آراء (اکثریت نسبی)	در نظام بیشترین آراء: (اکثریت نسبی) هر نامزدی که بیشترین آراء را در جریان انتخابات به دست آورد، برنده می‌شود. حتی اگر بیش از نصف کل آراء را نیز کسب نکرده باشد.
۲	اکثریت آراء (نظام دور دوم)	هر نامزدی که اکثریت نصف به علاوه یک آراء را بدست آورده باشد برنده انتخابات است در حوزه‌هایی که نامزدها نتوانند به این حدنصاب دست یابند انتخابات به دور دوم یا مرحله دوم کشیده می‌شود.
۳	تناسبی (سهمیه‌ای)	در نظام انتخاباتی تناسبی یا سهمیه‌ای تعداد نمایندگان به نسبت جمعیت هر حوزه انتخابیه تعیین می‌شوند.

۱- نوذری، صص ۱۳۴-۱۳۷

۲- نوذری، صص ۱۳۶

انتخابات ممکن است یک مرحله‌ای یا دو مرحله‌ای و یا به تعبیری یک درجه یا دو درجه باشد. اگر مردم مستقیماً نامزدهای مورد نظر را انتخاب کنند یک مرحله‌ای خواهد بود اما اگر مردم انتخاب‌کنندگان را برگزینند تا آنها، نامزد نهایی را انتخاب کنند انتخابات دو درجه یا دو مرحله‌ای خواهد بود.

از منظری دیگر نظام‌های انتخاباتی را می‌توان به گونه‌ای دیگر نیز دسته‌بندی کرد طبیعی است که نظام انتخاباتی مجالس و رؤسای جمهور یا نظام انتخاباتی شوراهای و انجمن‌های شهر و نیز انتخابات در حوزه‌های کوچک یا منطقه‌ای و ایالتی با انتخابات سراسری که در انتخاب رؤسای جمهور دیده می‌شود متفاوت است. اینکه برای رأی دادن آیا نامزدها به گونه‌ای متعدد باشند که قدرت انتخاب رأی‌دهنده حفظ شود مهم است. در برخی نظام‌های انتخاباتی عملاً انتخابات به رأی اعتماد به یک فرد تقلیل می‌یابد.

● نظام انتخاباتی ترجیحی یا نظام رأی جایگزین

این شیوه رأی‌گیری در استرالیا، کانادا و ایرلند رایج است. رأی‌دهندگان در برگ رأی اولویت‌های خود را مشخص می‌سازند در صورتی که فردی اکثریت مطلق آراء را بدست آورد برنده خواهد بود اما در غیر این صورت فردی که اکثریت نسبی آراء را دارد مشخص می‌شود و به ترتیب اولویت‌های دوم نامزدهایی که کمترین رأی را بدست آورده و در رأی‌دهی شرکت‌کنندگان کمترین میزان رأی را داشته‌اند بازخوانی و بازشماری می‌شود و اولویت دوم رأی‌دهنده بررسی می‌شود، اگر فردی که اکثریت نسبی را به دست آورده توانسته باشد اولویت‌های دوم رأی‌دهندگان به نامزدهای شکست خورده را به دست آورد و به حد نصاب اکثریت مطلق برسد، برنده خواهد بود در غیر این صورت دو نامزدی که بیشترین رأی نسبی را بدست آورده‌اند باید با احتساب آراء و اولویت‌های دوم نامزدهای شکست خورده با هم رقابت کنند. ممکن است در بازشماری آراء نامزدهای پایین جدول رده بندی حتی نامزد یک حزب تا مقطعی از رقیب خود پیشی بگیرد اما در نهایت اولویت دوم فردی که رتبه سوم را احراز کرده به میزانی باشد که نفر دوم در اکثریت نسبی را حائز اکثریت مطلق کند و او را برنده کند مدافعان این روش تلفیق مرحله اول و دوم انتخابات و واقعی شدن انتخاب مردم را از امتیازات این روش می‌دانند.

● شرایط انتخاب شوندگان در مجالس

یکی دیگر از مواردی که به لحاظ اهمیت آن، اشاره می‌شود، شرایط انتخاب شوندگان در مجلس است که در هر کشوری بنا بر ساختار و نظام حزبی و انتخاباتی و تعداد مجلسین آنها متفاوت است؛ اگرچه برخی موارد مشترک مانند شرایط ذیل در تمام کشورها مشترک می‌باشد. معمولاً شرایط انتخاب شوندگان در مجالس عبارتند از:

- ۱- تابعیت ۲- سن ۳- اقامت ۴- سلامت جسمی و روانی ۵- شایستگی اخلاقی ۶- مدرک تحصیلی
- ۷- ابراز وفاداری به قانون اساسی

البته در هر یک از کشورها شرایط خاص دیگری نیز با توجه به نوع نظام سیاسی پیش بینی شده است از جمله در کشور ما نظیر اعتقاد و التزام داوطلب انتخابات به اسلام.

بیشتر شرایط داوطلبان انتخابات همان شرایط رای دهندگان است. اما شروط دیگری همانند توانایی، لیاقت و تجربه که لازمه اعمال نمایندگی است به شرایط انتخاب شوندگان افزوده می‌شود. در عین حال، شرایط داوطلبان می‌بایستی نسبت به رأی دهندگان پیچیده تر باشد، چرا که وظیفه نمایندگی و اداره امور عمومی نیازمند وجود نمایندگان متخصص، باتجربه و عالم به

زامداری است. این شروط باید به گونه‌ای تنظیم شود که امکان اعمال هیچ گونه تبعیض ناروایی وجود نداشته و همه افراد واجد صلاحیت فرصت برابر داوطلب شدن در انتخابات را داشته باشند.^(۱)

در تمام کشورها به کسی که قانون اساسی آن کشور را قبول نداشته باشد اجازه فعالیت سیاسی و انتخاب شدن داده نمی شود. و افرادی که بخواهند انتخاب شوند باید واجد صفات و ویژگی‌هایی باشند که قسمتی از آن ویژگی‌ها به کشوری خاص و یا انتخاباتی خاص، اختصاص دارد و قسمتی از آنها نیز در همه کشورها مشترک می‌باشد.^(۲)

مثلا در کشور مالزی که دارای دو مجلس است (مجلس نمایندگان و مجلس سنا) بعضی از شرایط انتخاب شونده‌گان در هر مجلس تفاوت دارد از جمله سن انتخاب شونده که در مجلس نمایندگان ۲۱ سال و در مجلس سنا ۳۰ سال در نظر گرفته شده است.^(۳)

در ایالات متحده آمریکا، قوه مقننه یا کنگره آمریکا که اساس آن در کنفرانس فیلادلفیا در سال ۱۷۸۷ نهاده شد متشکل از دو مجلس سنا و نمایندگان می باشد. هر ایالت صرف نظر از جمعیت و مساحت دارای دو نماینده در سنا است. قانون اساسی ابتدا انتخاب اعضا سنا را به مجالس قانونگذاری هر ایالت واگذار نموده بود اما اصلاحیه هفدهم در سال ۱۹۱۳ انتخاب اعضای سنا را از مجلس قانونگذاری به مردم هر ایالت واگذار نمود.^(۴) انتخابات مجلس نمایندگان آمریکا براساس فرمول ترکیب اکثریت نسبی با انتخابات مقدماتی برگزار می‌گردد، به این صورت که نامزدهای احزاب مختلف در انتخابات اولیه شرکت می‌نمایند و به روش اکثریت نسبی توسط طرفداران حزب خود و نه رهبران حزب انتخاب می‌شوند و سپس نامزدهای دو حزب اصلی در انتخابات عمومی، با روش اکثریت نسبی انتخاب می‌شوند.^(۵)

شرایط نامزدی در قوه مقننه آمریکا، برای نامزدی در مجلس نمایندگان آمریکا داشتن ۲۵ سال سن، تابعیت هفت سال آمریکا و اقامت در ایالت مربوطه لازم می باشد. بخش ۲ بند ۲ اصل ۱ قانون اساسی آمریکا: «هیچکس تازمانی که سن ۲۵ سالگی نرسد و هفت سال تبعه ایالات متحد نباشد و در زمان انتخابات مقیم ایالتی که از آنجا انتخاب می‌گردد نباشد نمی‌تواند نماینده (مجلس) شود.» شرایط نامزدی در مجلس سنا نیز داشتن ۳۰ سال سن، تابعیت آمریکا از ۹ سال قبل و سابقه سکونت در حوزه انتخابیه مربوطه می‌باشد.^(۶)

پارلمان یا قوه مقننه انگلیس از دو مجلس عوام و اعیان تشکیل شده است اکثر اعضاء مجلس لردها یا اعیان را که ۸۰۰ نفر می‌باشند و همچون پادشاه نقش صوری دارند، ملکه انتخاب می نماید، تعداد ثابتی به صورت داخلی انتخاب می‌شوند و تعدادی از اعضا را اسقف‌ها و اسقف‌های اعظم کلیسای انگلستان تشکیل می‌دهند.^(۷) باید توجه داشت انتخاب کل نمایندگان یک کشور با روش‌های اکثریت گرا معمولا به عدم تناسب زیاد بین آرا و کرسی‌های کسب شده می‌انجامد چون در فرمول اکثریت گرا شانس نامزدهای احزاب کوچک برای پیروزی بسیار کم است.^(۸)

۱ - بیژن عباسی و مصطفی جعفری، « بررسی تطبیقی شرایط انتخاب کنندگان و انتخاب شونده‌گان در نظام انتخاباتی مجالس ایران و مالزی »، مجله حقوق تطبیقی، دوره ۲، شماره ۲، پاییز و زمستان ۱۳۹۰، صص ۱۱۵-۱۳۲

۲ - امیرحسین ثمالی، بررسی تطبیقی نظام‌های انتخاباتی، ۱۳۹۰/۱۱/۲۰؛ سایت شورای نگهبان؛ <http://www.shora-gc.ir/Portal>

۳ - بیژن عباسی و مصطفی جعفری، « بررسی تطبیقی شرایط انتخاب کنندگان و انتخاب شونده‌گان در نظام انتخاباتی مجالس ایران و مالزی »، همان

۴ - دائرة المعارف دموکراسی، جلد ۳ صص ۱۴۸۵ و ۱۴۷۸

۵ - دائرة المعارف دموکراسی، جلد ۲، صص ۲۵۷

۶ - طباطبائی مومنی، منوچهر، حقوق اساسی، تهران، ۱۳۸۰، صص ۲۴۲ و ۲۳۵

۷ - کارلتون کلاپمروودی، آشنایی با علم سیاست، جلد یک، تهران، صص ۱۴۹

۸ - دائرة المعارف دموکراسی، جلد ۱، صص ۲۵۸

تعیین مرزهای حوزه‌های انتخاباتی در انگلستان برحسب ملیت‌ها و جمعیت بر عهده کمیسیون‌های غیر حزبی شبه قضایی است و «جمعیت حوزه‌های انتخاباتی ممکن است بالغ بر بیست درصد با میانگین ملی جمعیت تفاوت داشته باشد»^(۱) اما در ایالات متحده آمریکا «حوزه‌های انتخاباتی نخست طبق فرمولی که نمایندگان جمعیت نسبی هر ایالت است بین ایالتها تقسیم می‌شوند سپس مجالس قانونگذاری ایالتی به تعیین مرزهای حوزه‌های انتخاباتی کنگره اقدام می‌کنند». برای رعایت تساوی جمعیتی حوزه‌ها و نیز تضمین حق اقلیت‌های نژادی و قومی این حوزه بندی زیر نظر دادگاه انجام می‌پذیرد.^(۲)

هر دو نظام انتخاباتی بدلیل اکثریت گرا بودنشان در برخورداری از اشکالات نظام اکثریت گرا از قبیل، عدم تناسب در توزیع کرسی‌ها و زیرسوال رفتن مشروعیت رهبرانی که با اکثریت نسبی به رهبری می‌رسند شریک می‌باشند.

شرایط نامزدی مجلس عوام انگلیس عبارت‌اند از: دارا بودن حداقل ۲۱ سال سن و عدم برخورداری از پیشینه کیفری.^(۳)

در نظام انتخاباتی فرانسه، پارلمان فرانسه مرکب از دو مجلس مجمع ملی و سنا است. مجمع ملی دارای ۴۸۵ نماینده است که با رای مستقیم مردم و به صورت اکثریت، در دو مرحله و برای ۵ سال انتخاب می‌شوند و مجلس سنا مرکب از ۳۰۵ نماینده است که برای نه سال و به صورت غیرمستقیم از طرف وکلای شوراها محلی انتخاب می‌شوند و هر سه سال یک بار، یک سوم آنها تغییر می‌کند. نقش مجلس سنا تشریفاتی است.^(۴)

شرایط حضور در پارلمان فرانسه بدین نحو می‌باشد که هر سناتور باید حداقل ۳۵ سال تمام داشته و تبعه فرانسه باشد. داوطلبین نمایندگی مجلس ملی نیز باید قبل از شروع انتخابات، مبلغ ده هزار فرانک به عنوان ضمانت بپردازند تا بتوانند در مبارزه انتخاباتی شرکت کنند. در صورتی که داوطلب در دور اول یا دور دوم کمتر از پنج درصد آرای کسانی که اسامی شان در لیست انتخاباتی ثبت شده، کسب کند مبلغ مذکور به وی مسترد نخواهد شد. کاندیدا باید ۳۳ سال تمام داشته باشد. اتباع خارجی با کسب تابعیت فرانسه پس از ده سال تابعیت می‌توانند کاندیدا شوند.^(۵)

در نظام انتخاباتی هند پارلمان این کشور متشکل از مجلس لوک سابها (مجلس مردم) و مجلس راجیاسابها (شورای ایالت‌ها) است. انتخابات مجلس لوک سابها هر پنج سال یک بار و بر اساس یک نظام انتخاباتی اکثریتی ساده برگزار می‌شود. بر اساس قانون اساسی هند تعداد اعضای این مجلس ۵۵۰ نفر است. کاست‌ها و قبایل به رسمیت شناخته شده هم می‌توانند نمایندگانی به این مجلس بفرستند. از این رو برای کاست‌ها و قبایل، حوزه‌های انتخابیه مجزایی در نظر گرفته شده است. در این حوزه‌ها فقط نمایندگانی که متعلق به این گروه‌ها باشند می‌توانند انتخاب شوند. چنانچه حکومتی که قدرت را در اختیار دارد، نتواند رأی اعتماد اکثریت اعضای مجلس لوک سابها را جلب کند و امکان ایجاد حکومت جدیدی هم که بتواند این اکثریت را به دست آورد وجود نداشته باشد، رئیس جمهور می‌تواند پیش از پایان دوره پنج ساله لوک سابها، این مجلس را منحل کرده و فرمان برگزاری انتخابات زودهنگام صادر کند.^۶

نظام انتخاباتی چین ترکیبی از انتخابات‌های مستقیم و غیرمستقیم است. نمایندگان کنگره خلق در سطح بخش‌ها و شهرها به طور مستقیم توسط مردم انتخاب می‌شوند اما نمایندگان کنگره ملی خلق، پارلمان چین، کنگره خلق استان‌ها، مناطق خودمختار، شهرداری‌های زیر نظر دولت و نواحی مستقل در سطوح پایین‌تر، توسط کنگره خلق انتخاب می‌شوند.

۱ - دائره المعارف دموکراسی، جلد ۳، ص ۱۲۱۱

۲ - دائره المعارف دموکراسی، جلد ۳، ص ۱۲۱۱

۳ - طباطبائی موتمنی، منوچهر، حقوق اساسی، تهران، ۱۳۸۰، ص ۲۲۳ و ۲۱۷

۴ - امیرحسین ثمالی، بررسی تطبیقی نظام‌های انتخاباتی، ۱۳۹۰/۱۱/۲۰؛ سایت شورای نگهبان؛ <http://www.shora-gc.ir/Portal>

۵ - امیرحسین ثمالی، بررسی تطبیقی نظام‌های انتخاباتی، ۱۳۹۰/۱۱/۲۰؛ سایت شورای نگهبان؛ <http://www.shora-gc.ir/Portal>

۶ - امیرحسین ثمالی، بررسی تطبیقی نظام‌های انتخاباتی، ۱۳۹۰/۱۱/۲۰؛ سایت شورای نگهبان؛ <http://www.shora-gc.ir/Portal>

نمایندگان کنگره ملی خلق از حوزه‌های انتخابیه تک نمایندگی و با کسب اکثریت آرا در آن حوزه انتخابیه انتخاب می‌گردند. اگر در یک حوزه تعداد کاندیداهایی که اکثریت آرا را به دست آورده اند بیش از تعداد نمایندگانی باشد که از آن حوزه باید انتخاب شوند، کسی که بیشترین آرا را به دست آورده است به عنوان نماینده آن حوزه انتخاب می‌شود. اما اگر تعداد کاندیداهایی که اکثریت لازم را به دست آورده‌اند کمتر از تعداد مورد نیاز باشد، یک انتخابات دیگر برگزار می‌شود.^(۱)

ژاپن یک کشور مشروطه سلطنتی و نظام حکومتی آن پارلمانی است. پارلمان ژاپن یا مجمع ملی، متشکل از مجلس عوام یا مجلس نمایندگان (شوگین) و مجلس اعیان یا مجلس شوراها (سانگین) است. مجلس نمایندگان ۴۸۰ عضو دارد، در حالی که تعداد نمایندگان انتخابی مجلس شوراها ۲۴۲ نفر است.

نظام انتخاباتی که برای انتخاب اعضای مجلس نمایندگان به کار می‌رود نظام انتخاباتی مختلط است، ۳۰۰ نفر از اعضای این مجلس از حوزه‌های انتخابیه تک نماینده‌ای و بر اساس نظام انتخاباتی اکثریتی ساده انتخاب می‌شوند و ۱۸۰ نفر باقیمانده از طریق نظام انتخاباتی تناسبی مبتنی بر لیست‌های حزبی و بر اساس شیوه دهنودت، که در آن توزیع کرسی‌های مجلس بر اساس سهم احزاب از آرای ملی در ۱۱ حوزه انتخابیه وسیع صورت می‌گیرد، انتخاب می‌شوند.

کاندیداهای می‌توانند هم در حوزه‌های تک نماینده‌ای و هم در حوزه‌هایی که تکلیفشان از طریق نظام تناسبی مشخص می‌شود کاندیدا شوند، اما آنها فقط حق کاندیداشدن در آن دسته از حوزه‌های انتخابیه تک نماینده‌ای را دارند که در داخل محدود حوزه‌های انتخابیه تناسبی قرار گیرد که در آن کاندیدا شده‌اند. انتخابات مجلس نمایندگان هر چهار سال یک بار برگزار می‌شود.

انتخابات مجلس شوراها هم بر اساس یک نظام مختلط صورت می‌گیرد، ۷۳ تن از اعضای این مجلس بر اساس یک نظام اکثریتی ساده در حوزه‌های انتخابیه تک نماینده‌ای و ۴۸ عضو دیگر هم از طریق یک نظام تناسبی در یک حوزه انتخابیه واحد که کل کشور را در بر می‌گیرد و بر اساس فرمول دهنودت، انتخاب می‌شوند. انتخابات مجلس شوراها هر ۶ سال یک بار برگزار می‌شود و در هر ۳ سال یک بار نیمی از اعضا تغییر می‌کنند.^(۲)

استرالیا یک کشور مشروطه سلطنتی است. استرالیا یک پارلمان ملی، ۶ پارلمان ایالتی و ۲ پارلمان منطقه‌ای دارد. در انتخابات هر کدام از این پارلمان‌ها، نظام انتخاباتی خاصی به کار می‌رود. پارلمان ملی ۲ مجلس دارد: مجلس نمایندگان (مجلس عوام) مجلس سنا (مجلس اعیان). در سطح ملی، حداقل هر ۳ سال یک بار انتخابات برگزار می‌شود.

مجلس نمایندگان ۱۵۰ عضو دارد که برای یک دوره سه ساله، از حوزه‌های انتخابیه تک نماینده‌ای و بر اساس یک نظام انتخاباتی ترجیحی انتخاب می‌شوند. مجلس سنا ۷۶ عضو دارد که بخشی از آنها از طریق یک نظام انتخاباتی ترجیحی در حوزه‌های انتخابیه ایالتی که هر یک ۱۲ نماینده دارند انتخاب می‌شوند و بخش دیگری از آنها از طریق یک نظام انتخاباتی تک‌رأی غیرقابل انتقال در حوزه‌های انتخابیه منطقه‌ای که از هر یک از آنها ۲ نماینده انتخاب می‌گردند.^(۳)

● نظام انتخاباتی مجلس در جمهوری اسلامی ایران

ماده ۲۸ (قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی) - انتخاب شوندگان هنگام ثبت نام باید دارای شرایط زیر باشند:^(۴)

۱ - اعتقاد و التزام عملی به اسلام و نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران.

۲ - تابعیت کشور جمهوری اسلامی ایران.

۱- امیرحسین ثمالی، بررسی تطبیقی نظام‌های انتخاباتی، ۱۳۹۰/۱۱/۲۰؛ سایت شورای نگهبان؛ <http://www.shora-gc.ir/Portal>

۲- امیرحسین ثمالی، بررسی تطبیقی نظام‌های انتخاباتی، ۱۳۹۰/۱۱/۲۰؛ سایت شورای نگهبان؛ <http://www.shora-gc.ir/Portal>

۳- امیرحسین ثمالی، بررسی تطبیقی نظام‌های انتخاباتی، ۱۳۹۰/۱۱/۲۰؛ سایت شورای نگهبان؛ <http://www.shora-gc.ir/Portal>

۴ - <http://www.shora-gc.ir/Portal>

۳- ابراز وفاداری به قانون اساسی و اصل مترقی ولایت مطلقه فقیه.

۴- داشتن حداقل مدرک کارشناسی ارشد و یا معادل آن. [اصلاحی مورخ ۱۳۸۵/۱۰/۱۳]

۵- نداشتن سوء شهرت در حوزه انتخابیه.

۶- سلامت جسمی در حد برخورداری از نعمت بینائی، شنوائی و گویائی.

۷- حداقل سن سی سال تمام و حداکثر هفتاد و پنج سال تمام.

تبصره ۱- داوطلبان نمایندگی اقلیت های دینی مصرح در قانون اساسی از التزام عملی به اسلام، مذکور در بند (۱) مستثنی بوده و باید در دین خود ثابت العقیده باشند.

تبصره ۲- حذف شد. [طرح حذف تبصره ۲ ماده ۲۸ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۹۰/۱۱/۲۸ مجلس شورای اسلامی]

تبصره ۳- هر دوره نمایندگی مجلس شورای اسلامی معادل یک مقطع تحصیلی فقط برای شرکت در انتخابات محسوب می شود.

[الحاقی مورخ ۱۳۸۶/۱/۲۶]

اداره

پژوهش های

خبری

معاونت خبر

■ مجلس شورای اسلامی جمهوری اسلامی ایران

مجلس شورای اسلامی رکن اصلی قوه مقننه در نظام جمهوری اسلامی ایران است که از نمایندگان منتخب مردم تشکیل شده و مصوبات آن در صورت تأیید شورای نگهبان برای اجرا به قوه مجریه ایران و قوه قضائیه ابلاغ خواهد شد.^(۱)

مجلس شورای اسلامی، نقش بسیار مهمی در اداره کشور دارد که علاوه بر قانون گذاری، وظایفی چون رأی اعتماد به وزراء، تذکر و استیضاح رئیس جمهور و وزراء، تصویب بودجه کل، تحقیق و تفحص در تمام امور کشور و دهها وظیفه مهم دیگر را که در اصل ۱۷۱ به بعد به آن اشاره شده است، بر عهده دارد. در انتخابات مجلس شورای اسلامی، نمایندگان به طور مستقیم و با رأی مخفی مردم برای مدت چهار سال انتخاب می‌شوند.^(۲)

در برخی مسائل بسیار مهم اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی ممکن است اعمال قوه مقننه از راه همه‌پرسی و مراجعه مستقیم به آراء مردم صورت گیرد که در خواست این مراجعه به آراء عمومی نیز باید به تصویب دو سوم مجموع نمایندگان مجلس برسد مجلس ایران از سایر قوا مستقل است و به‌طور قانونی نباید هیچ اثرگذاری از بیرون بر تصمیمات مجلس وجود داشته باشد.

■ وظایف و اختیارات مجلس

وظایف عمده مجلس در دو بخش خلاصه می‌شود:

الف - قانونگذاری

ب - نظارت

به منظور آگاهی از جایگاه مجلس شورای اسلامی و نحوه اداره مجلس می‌توان به قانون اساسی، آیین نامه‌های داخلی مجلس، مشروح مذاکرات مجلس، ساختار اداری مجلس و همچنین انتشارات مجلس شورای اسلامی رجوع کرد. در ادامه به برخی از این موارد اشاره می‌شود.

- مجلس شورای اسلامی از نمایندگان ملت که به طور مستقیم و با رأی مخفی انتخاب می‌شوند تشکیل می‌گردد.^(۳)

- دوره نمایندگی مجلس چهار سال است.^(۴)

- در حال حاضر تعداد نمایندگان مجلس شورای اسلامی، ۲۹۰ نفر می‌باشد. بر اساس قانون اساسی جمهوری اسلامی^(۵) هر ۱۰ سال یکبار (از تاریخ همه پرسی سال ۱۳۶۸) حداکثر ۲۰ نفر بر تعداد نمایندگان مجلس می‌تواند افزوده شود. شرایط جمعیتی، جغرافیایی، استراتژیکی و سیاسی حوزه‌های انتخابیه از جمله شرایط افزایش تعداد نمایندگان مجلس است.

۱- اصل ۵۸ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.

۲- جلال‌الدین مدنی، «حقوق اساسی و نهادهای سیاسی جمهوری اسلامی ایران»، ۱۳۷۷، تهران، نشر همراه ص ۱۱۷.

۳- اصل ۶۲ قانون اساسی.

۴- اصل ۶۳ قانون اساسی.

۵- اصل ۶۴ قانون اساسی.

- زرتشتیان و کلیمیان هر کدام یک نماینده و مسیحیان آشوری و کلدانی مجموعاً یک نماینده و مسیحیان ارمنی جنوب و شمال هر کدام یک نماینده انتخاب می‌کنند.^(۱)
- مجلس شورای اسلامی با حضور دو سوم مجموع نمایندگان رسمیت پیدا می‌کند.^(۲)
- مذاکرات مجلس شورای اسلامی باید علنی باشد و گزارش کامل آن باید از رادیو و روزنامه رسمی برای اطلاع عموم منتشر شود.^(۳)
- مجلس شورای اسلامی در عموم مسائل در حدود مقرر در قانون اساسی می‌تواند قانون وضع کند.^(۴)
- مجلس شورای اسلامی نمی‌تواند قوانینی وضع کند که با اصول و احکام مذهب رسمی کشور یا قانون اساسی مغایرت داشته باشد. تشخیص این مسئله به عهده شورای نگهبان می‌باشد.^(۵)
- لوایح قانونی پس از تصویب هیئت وزیران به مجلس تقدیم می‌شود و طرح‌های قانونی به پیشنهاد حداقل پانزده نفر از نمایندگان، در مجلس شورای اسلامی قابل طرح است.
- عهدنامه‌ها، مقاوله نامه‌ها، قراردادها و موافقت نامه‌های بین‌المللی باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد.^(۶)
- گرفتن و دادن وام و یا کمک‌های بدون عوض داخلی و خارجی از طرف دولت باید با تصویب مجلس شورای اسلامی باشد.^(۷)
- هر نماینده در برابر تمام ملت مسئول است و حق دارد در همه مسایل داخلی و خارجی کشور اظهار نظر نماید.^(۸)
- نمایندگان مجلس در مقام ایفای وظایف نمایندگی در اظهار نظر و رای خود کاملاً آزادند و نمی‌توان آنها را به سبب نظراتی که در مجلس اظهار کرده‌اند یا آرایی که در مقام ایفای وظایف نمایندگی خود داده‌اند تعقیب یا توقیف کرد.^(۹)
- رئیس جمهور برای هیئت وزیران پس از تشکیل و پیش از هر اقدام دیگر باید از مجلس رأی اعتماد بگیرد.^(۱۰)
- در هر مورد که حداقل یک چهارم کل نمایندگان مجلس شورای اسلامی از رئیس جمهور و یا هر یک از نمایندگان از وزیر مسئول، درباره یکی از وظایف آنان سؤال کنند، رئیس جمهور یا وزیر موظف است در مجلس حاضر شود و به سؤال جواب دهد.^(۱۱)
- نمایندگان مجلس شورای اسلامی می‌توانند در مواردی که لازم می‌دانند هیئت وزیران یا هر یک از وزرا را استیضاح کنند، استیضاح وقتی قابل طرح در مجلس است که با امضای حداقل ده نفر از نمایندگان به مجلس تقدیم شود.^(۱۲)
- اگر مجلس به هیئت وزیران و یا وزیر مورد استیضاح رأی اعتماد نداد هیئت وزیران یا وزیر مورد استیضاح عزل می‌شود.^(۱۳)

۱- قسمتی از اصل ۶۴ قانون اساسی.
 ۲- قسمتی از اصل ۶۵ قانون اساسی.
 ۳- قسمتی از اصل ۶۹ قانون اساسی.
 ۴- اصل ۷۱ قانون اساسی.
 ۵- اصل ۷۲ قانون اساسی.
 ۶- اصل ۷۷ قانون اساسی.
 ۷- اصل ۸۰ قانون اساسی.
 ۸- اصل ۸۴ قانون اساسی.
 ۹- اصل ۸۶ قانون اساسی.
 ۱۰- قسمتی از اصل ۸۷ قانون اساسی.
 ۱۱- قسمتی از اصل ۸۸ قانون اساسی.
 ۱۲- قسمتی از اصل ۸۹ قانون اساسی.
 ۱۳- قسمتی از اصل ۸۹ قانون اساسی

- در صورتی که حداقل یک سوم از نمایندگان مجلس شورای اسلامی رئیس جمهور را در مقام اجرای وظایف مدیریت قوه مجریه و اداره امور اجرایی کشور مورد استیضاح قرار دهند، رئیس جمهور باید ظرف مدت یک ماه پس از طرح آن در مجلس حاضر شود و در خصوص مسائل مطرح شده توضیحات کافی بدهد. در صورتی که پس از بیانات نمایندگان مخالف و موافق و پاسخ رئیس جمهور، اکثریت دو سوم کل نمایندگان به عدم کفایت رئیس جمهور رأی دادند مراتب جهت اجرای بند ۱۰ اصل یکصد و نهم به اطلاع مقام رهبری می‌رسد.^(۱)

- هر کس شکایتی از طرز کار مجلس یا قوه مجریه یا قضائیه داشته باشد، می‌تواند شکایت خود را کتباً به مجلس شورای اسلامی عرضه کند. مجلس موظف است به این شکایات رسیدگی کند و پاسخ کافی دهد و در مواردی که شکایت به قوه مجریه یا قوه قضائیه مربوط است رسیدگی و پاسخ کافی از آنها بخواهد و در مدت متناسب نتیجه را اعلام نماید و در موردی که مربوط به عموم باشد به اطلاع عامه برساند.^(۲)

- در مسائل بسیار مهم اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی ممکن است اعمال قوه مقننه از راه همه پرسی و مراجعه مستقیم به آراء مردم صورت گیرد. در خواست مراجعه به آراء عمومی باید به تصویب دو سوم مجموع نمایندگان مجلس برسد.^(۳)

به منظور پاسداری از احکام اسلام و قانون اساسی از نظر عدم مغایرت مصوبات مجلس شورای اسلامی با آنها، شورایی به نام شورای نگهبان با ترکیب زیر تشکیل می‌شود:

۱- شش نفر از فقهای عادل و آگاه به مقتضیات زمان و مسائل روز، انتخاب این عده با مقام رهبری است.

۲- شش نفر حقوقدان، در رشته‌های مختلف حقوقی، از میان حقوقدانان مسلمانی که به وسیله رئیس قوه قضائیه به مجلس شورای اسلامی معرفی می‌شوند و با رأی مجلس انتخاب می‌گردند.^(۴)

- تشخیص عدم مغایرت مصوبات مجلس شورای اسلامی با احکام اسلام با اکثریت فقهای شورای نگهبان و تشخیص عدم تعارض آنها با قانون اساسی بر عهده اکثریت همه اعضای شورای نگهبان است.^(۵)

◻ شرایط داوطلبان شرکت در انتخابات مجلس شورای اسلامی

هیئت‌های اجرایی برای هر داوطلب هفت شرط را مورد بررسی قرار می‌دهند و در صورت احراز تمامی این شروط از جانب داوطلب وی را برای تایید صلاحیت به شورای نگهبان معرفی می‌کنند. شرایط هفت گانه به شرح زیر است:

۱- داشتن سلامت جسمانی در حد نعمت بینایی، شنوایی و گویایی

۲- عدم سوء پیشینه و محکومیت قضایی

۳- عدم سوء شهرت در حوزه انتخابیه

۴- داشتن حداقل ۳۰ سال کامل سن

۱- قسمتی از اصل ۸۹ قانون اساسی.

۲- اصل ۹۰ قانون اساسی.

۳- اصل ۵۹ قانون اساسی.

۴- اصل ۹۱ قانون اساسی.

۵- اصل ۹۶ قانون اساسی.

۵- داشتن حداقل مدرک کارشناسی ارشد و یا معادل آن

۶- اعتقاد و التزام عملی به نظام جمهوری اسلامی ایران و قانون اساسی آن

۷- اعتقاد و التزام عملی به اسلام و اصل متریقی ولایت مطلقه فقیه

پس از هیئت‌های اجرایی نوبت به شورای نگهبان می‌رسد که به تایید صلاحیت داوطلبان شرکت در انتخابات مجلس بپردازد.

در صورتی که شورای نگهبان نیز صلاحیت داوطلبی را تایید کرد وی می‌تواند در انتخابات شرکت کند.^(۱)

^۱ - دانشنامه ویکی پدیا.

نظام پارلمانی در ایالات متحده آمریکا

نوع حکومت در آمریکا، جمهوری ایالتی فدرال است.

ماده یک از اصل اول قانون اساسی آمریکا مقرر می‌دارد که کلیه اختیارات قانون‌گذاری به کنگره ایالات متحده اعطاء می‌شود که از سنا و مجلس نمایندگان تشکیل شده است.

قانون اساسی آمریکا اختیار انحصاری وضع قانون را به کنگره واگذار کرده است. کنگره آمریکا مرکب از دو مجلس است: مجلس نمایندگان و مجلس سنا.

بعد از انتخاب ریاست‌جمهوری، انتخابات کنگره حائز اهمیت است. این انتخابات هر دو سال یک بار برای انتخاب تمامی اعضای مجلس نمایندگان و یک سوم اعضای مجلس سنا برگزار می‌شود. هرگاه انتخابات ریاست‌جمهوری و کنگره همزمان شود، به آن انتخابات عمومی گفته می‌شود، اما هرگاه این انتخابات در میان دوره چهارساله ریاست‌جمهوری برگزار گردد، آن را انتخاب میان‌دوره‌ای می‌گویند. در هر دو صورت، این انتخابات در اولین سه‌شنبه بعد از اولین دوشنبه ماه نوامبر برگزار می‌گردد. همان‌گونه که اشاره شد قوه مقننه در آمریکا یا کنگره از دو مجلس تشکیل شده است. «مجلس نمایندگان» و «سنا» که هر دو از اختیارات مساوی قانونگذاری برخوردار و مصوبات مجلس اول باید به تصویب مجلس سنا برسد. طبق قانون اساسی، مجلس نمایندگان و مجلس سنا برخلاف بقیه کشورهای از اختیارات و وظایف قانون‌گذاری مشابهی برخوردارند و استفاده از الفاظی مانند مجلس بالاتر یا پائین تر مرسوم نیست.

مهمترین وظیفه کنگره نمایندگی است. این امر به معنای داشتن وظایف مختلفی می‌باشد که از نفوذ رای‌دهندگان ناشی می‌شود. بنابراین وظیفه قانون‌گذاری مستلزم کنش متقابل دائمی بین اعضای کنگره با گروه‌های منفعتی، مقامات رسمی، رسانه‌های گروهی و سایر اقشار اجتماعی می‌باشد.

وظیفه دیگر قوه مقننه نظارت بر قوه مجریه می‌باشد. طبق اختیارات در نظر گرفته شده در قانون اساسی، کنگره می‌تواند با تصویب قوانین مختلف عملکرد قوه مجریه را تحت الشعاع قرار دهد. بودجه سالانه که توسط قوه مجریه طراحی و به مجلسین فرستاده می‌شود این امکان را به کنگره می‌دهد که با تصویب، اصلاح یا حتی رد آن بر برنامه‌های دولت تاثیر گذاشته و در مرحله اجرا نیز همواره ناظر بر نحوه هزینه کردن باشد. دو مجلس می‌توانند در مورد ناکارایی یا سوء مدیریت قوه مجریه تحقیق نمایند. رسیدگی به اعتبار نامه و احراز شرایط در مورد هر یک از اعضا به عهده همان مجلس است. اعضای دو مجلس از توقیف مصون هستند، مگر در صورت ارتکاب خیانت یا جنایت یا برهم زدن نظم.

بعد از بیست و پنجمین اصلاح قانون اساسی، هر دو مجلس باید انتخاب معاون رئیس‌جمهور را مورد تایید قرار دهند.

● مجلس نمایندگان

این مجلس ۴۳۵ کرسی دارد که متناسب با جمعیت ایالات بین آنها توزیع شده است. عدد ثابت ۴۳۵ بر اساس مفاد بخش دوم ماده ۱ قانون اساسی در سال ۱۹۱۰ تعیین گردید. این عدد در کنگره ۸۷ به ۴۳۷ کرسی افزایش یافت تا از آلاسکا و هاوایی هم نمایندگانی در کنگره حضور داشته باشند، اما بعداً به وضعیت سابق برگشت. انتخابات کنگره هر دو سال یکبار برگزار می‌شود و کنگره جدید کار خود را از اول ژانویه آغاز می‌کند.

هر نماینده می‌بایست در زمان انتخاب شدن حداقل ۲۵ سال سن، ۷ سال تابعیت ممتد آمریکا و سابقه اقامت در حوزه انتخابیه خود داشته باشد. چنانچه نماینده‌ای در مدت ۲ سال نمایندگی استعفاء دهد یا فوت کند، حاکم آن ایالت باید دستور انجام انتخابات جدید را صادر و فرد منتخب بقیه مدت را انجام وظیفه نماید.

در مجلس نمایندگان رئیس حزب اکثریت به عنوان سخنگوی کنگره انتخاب می‌شود و رئیس حزب اقلیت به عنوان رهبر اپوزیسیون. هر دو شخصیت رسماً شناخته شده هستند و حتی حقوق و مزایای آنان در مقایسه با سایر نمایندگان و سناتورها بیشتر است. هر یک از این دو شخصیت در طرح پیشنهادها و لوائحی که بعداً تبدیل به قانون می‌شوند نقش موثری ایفا می‌کنند.

مجلس نمایندگان ۲۲ کمیسیون دارد که به طرح‌های در دستور، رسیدگی می‌کنند.^(۱)

● مجلس سنا

این مجلس دارای ۱۰۰ نماینده است. در هر ایالت صرف نظر از اندازه قلمرو یا جمعیت دو نفر انتخاب می‌شوند. قبلاً سناتورهای هر ایالت توسط مجلس نمایندگان آن ایالت انتخاب می‌شدند، اما در هفدهمین اصلاحیه قانون اساسی مقرر گردید مردم با رای مستقیم نمایندگان ایالت خود را برگزینند. یک سناتور باید حداقل دارای ۳۰ سال سن، ۹ سال سابقه تابعیت آمریکا و اقامت در حوزه انتخابیه خود باشد.

در قانون اساسی ایالات متحده آمریکا گفته شده است که پس از انتخاب سناتورها، براساس قرعه‌کشی، آنان به سه گروه تقسیم می‌شوند: گروه اول تنها دو سال در سنا حضور دارند و در انتخابات بعدی مجدداً شرکت کنند. گروه دوم به مدت ۴ سال و گروه سوم ۶ سال در سنا خواهند ماند. بدین ترتیب هر دو سال یکبار و در جریان انتخابات عمومی و یا میان‌دوره‌ای، یک سوم نمایندگان سنا نیز تغییر می‌کنند. بنابراین دوره مجلس سنا ۶ سال است و یک سوم اعضای مجلس هر دو سال یک بار انتخاب می‌شوند.

مجلس سنا ۱۶ کمیسیون دارد که به طرح‌های در دستور، رسیدگی می‌کنند. ریاست مجلس سنا بر عهده معاون رئیس جمهور است. جانشین رئیس مجلس سنا به وسیله حزب اکثریت انتخاب می‌شود تا در موقع غیبت رئیس، جلسه را اداره کند.

از جمله اختیارات اختصاصی سنا، تأیید انتصابات مهم توسط رئیس جمهور است. یعنی مجلس سنا باید به وزیران، سفیران، دیپلمات‌های عالیرتبه، قضات فدرال رأی اعتماد بدهد.

همان‌طور که اشاره شد معاون رئیس جمهور آمریکا با حفظ سمت ریاست سنا را بر عهده دارد و در مواردی که آراء موافقان و مخالفان برابر شود، حرف آخر را می‌زند و رأی تعیین‌کننده را ارایه می‌کند.

● اختیارات کنگره

کنگره آمریکا صلاحیت قانون‌گذاری در زمینه‌هایی را دارد که در قانون اساسی به طور صریح یا به نحو ضمنی و یا با ملازمه به آن واگذار کرده است. بقیه موارد قانون‌گذاری به عهده قوه مقننه ایالت است. قوه مقننه ایالات، واجد صلاحیت عام و مطلق است مگر در مواردی که به موجب قانون اساسی فدرال ممنوع شده یا به عهده قوه مقننه حکومت مرکزی گذاشته

شده است. هر چند رژیم آمریکا، رژیم ریاستی است. اما قانون اساسی آن ضمن تخصیص کامل هر یک از قوا به یک شاخه حکومت، تکه‌های کوچک‌تری از هر یک را به هر شاخه حکومتی داده است.

رئیس جمهور آمریکا با وجود این که اقتدار منحصر اجرایی را دارد و دارای اختیارات زیاد و مسؤولیت سنگین است، ولی به مجلس سنا هم حق داده شده تا قراردادهای دولت را تصویب کند یا در مورد انتصاب مقامات عالی کشور نظر دهد. همه قراردادهای دولت آمریکا باید به تصویب ۲۳ اعضای سنا برسد؛ برای مثال پس از پایان جنگ جهانی اول، قرارداد معروف ورسای را سنای آمریکا رد کرد و این کشور نتوانست عضو جامعه ملل گردد. هر گاه رئیس جمهور به دلخواه عمل کند، ممکن است با اعلام جرم کنگره علیه وی مواجه شود، لذا خطر اعلام جرم مانند شمشیر داموکلس بر سر رئیس جمهوری آمریکا آویزان است. قوه قضاییه در آمریکا نیز با این که مستقل شناخته شده، اما از نفوذ کنگره مصون نیست. کنگره حق دارد علیه قضات اعلام جرم کند و از سوی دیگر، انتصاب قضات فدرال توسط رئیس جمهور و با رضایت مجلس سناست. کنگره هم حق تعیین عده قضات دیوان عالی و تعیین حقوق آنها را دارد. کنگره همچنین می‌تواند صلاحیت استینافی دادگاه‌های فدرال را محدود کند.

همچنین تنظیم تجارت، وضع مالیات، اعلان جنگ، ایجاد دادگاه‌های عالی، تنظیم امور مربوط به پول رایج کشور و اداره پست از اختیارات کنگره است. فقط اعضای کنگره حق ابتکار قانون را دارند، مگر در مورد بودجه سالانه که دولت لایحه به کنگره می‌دهد.

کنگره حق استیضاح یعنی طرح پرسش از سران وزارتخانه‌های قوه مجریه یا ضمانت اجرایی رأی عدم اعتماد به دولت را ندارد. با این حال impeachment یا استیضاح حتی در مورد رئیس جمهور نیز اعمال می‌شود. (نظیر استیضاح بیل کلینتون بر سر رسوایی رابطه با مونیکا لوینسکی)

قانون‌گذاران آمریکایی کوشیده‌اند تا اختیارات قانون‌گذاری دومجلس با هم برابر باشند. این تساوی در همه موارد رعایت شده، جز در مورد حق ابتکار (طرح) در زمینه قوانین مالی و مالیاتی. این حق انحصاری مجلس نمایندگان است، اما در عوض به مجلس سنا حق داده شده است تا طرح‌های مصوب نمایندگان در زمینه مسائل مالی و مالیاتی را حکم و اصلاح کند. این امر تا حدودی حق انحصار مجلس نمایندگان را تعدیل می‌کند. در سایر موارد قدرت سیاسی بین دو مجلس به طریق زیر توزیع شده است:

- در صورتی که هیچ کدام از نامزدهای ریاست جمهوری نتوانند در انتخابات اکثریت لازم (نصف به علاوه یک هیأت انتخاب کننده) را به دست بیاورند، مجلس نمایندگان حق دارد از میان سه نامزدی که بیشترین آرا را به دست آورده‌اند یکی را به ریاست جمهوری انتخاب کند. همچنین مجلس سنا می‌تواند، در کیفیت مشابه، از میان دو نامزد معاونت که بیشترین آرا را به دست آورده‌اند یکی را به معاونت ریاست جمهوری برگزیند.

- در آیین محاکمات سیاسی مسؤولان اجرایی، اگر رئیس جمهور، معاون وی، وزیران و سایر مسؤولان سیاسی فدرال دست به اعمالی زنند که از لحاظ حقوق جزای آمریکا جرم شناخته شده باشد، مجلس نمایندگان پس از رسیدگی در تهیه مقدمات کار و صدور ادعانامه علیه فرد متهم، پرونده امر را تکمیل کرده و برای رسیدگی و صدور حکم به مجلس سنا ارسال می‌دارد و مجلس سنا نظیر یک دادگاه رأی خود را مبنی بر محکومیت یا برائت متهم صادر می‌کند.

- در انتصاب وزیران، دیپلمات‌ها، مستشاران دیوان عالی فدرال، رئیس جمهور باید با تأیید مجلس سنا اقدام کند علاوه بر آن، مجلس سنا در تصویب قراردادهای بین‌المللی نیز مشارکت دارد.

بنابر این، با وجود تلاش قانونگذار در توزیع مساوی قدرت بین دو مجلس، با این حال کفه قدرت به سود مجلس سنا سنگینی می‌کند و این امر برای برجسته کردن خصلت فدرال دولت آمریکا و مشارکت نمایندگان دولت‌های عضو در حساس‌ترین تصمیم‌گیری‌های دولت مرکزی بوده است.^(۱)

■ مجلس در کانادا

قدرت قانونگذاری فدرال در پارلمان کانادا به ملکه، سنا و مجلس عوام واگذار شده است. لوایح به استناد فصل ۵۳ قانون اساسی ۱۸۶۷، ممکن است یا در سنا یا مجلس عوام ارائه گردد که این لوایح برای تخصیص هر بخش از درآمد عمومی یا بستن هر گونه مالیات یا تعرفه باید به مجلس عوام ارائه شود. لوایح باید از هر دو مجلس بگذرد و قبل آن که به صورت قانون درآیند به توشیح ملوکانه برسند. در عمل بیشتر لوایح دولتی به مجلس عوام معرفی می‌شود، اگر چه به درخواست دولت، اخیراً بیشتر این لوایح در سنا ارائه می‌شوند تا مجلس عوام به موضوعات دیگر رسیدگی کند. لوایح خصوصی یا در مجلس عوام یا سنا ارائه می‌شود. سنا ممکن است در تصویب لوایحی که از طرف مجلس عوام فرستاده می‌شود تاخیر نماید، آن را اصلاح کند یا حتی از تصویب آن امتناع ورزد، اما اختلافات معمولاً بدون برخورد جدی حل و فصل می‌شود. عضویت در سنا بر مبنای اصل نمایندگی منطقه‌ای است و مانند مجلس عوام بر اساس جمعیت نمی‌باشد. شمار نمایندگان سنا اکنون به اضافه اعضای که معرف ایالات و سرزمین‌های جدید می‌باشند به ۱۰۴ نفر افزایش یافته است. هر سناتور به نام ملکه توسط فرماندار کل بر اساس قانون Great Seal کانادا با توصیه نخست وزیر منصوب می‌شوند. تا سال ۱۹۶۵ سناتورها مادام العمر در این سمت باقی می‌مانند. در حال حاضر سن بازنشستگی ۷۵ سال و حداقل سن هر سناتور ۳۰ سال است. سناتورها باید در هر ایالتی که منصوب شده‌اند سکونت داشته باشند و کل دارایی خالص آنان باید حداقل ۴۰۰۰ دلار باشد. در کانادا مجلس عوام هیئت قانونگذاری عمده می‌باشد که دارای ۲۹۵ عضو است که از هر ۲۹۵ حوزه انتخاباتی یک نفر انتخاب می‌شود. از هر حوزه یا منطقه کاندیدایی که بیشترین آراء را کسب کند انتخاب می‌شود حتی اگر آراء او کمتر از نیمی از کل باشد. هر ایالت باید حداقل عضوی که در مجلس سنا دارد در مجلس عوام نیز دارای آن تعداد عضو باشد.^(۲)

■ مجلس برزیل

نوع حکومت برزیل، جمهوری فدرال است. وظیفه قانون‌گذاری در برزیل توسط کنگره ملی اعمال می‌شود که مرکب است از مجلس عالی که سنای فدرال خوانده می‌شود و مجلس سفلی که مجلس نمایندگان است.

الف - مجلس عالی: در هر یک از ایالت‌ها و همچنین منطقه فدرال با رأی اکثریت مردم، سه عضو از اعضای سنا را برای دوره‌ای هشت ساله برمی‌گزینند. هر چهار سال به طور متناوب یک سوم یا دو سوم کرسی‌ها به رأی گذاشته می‌شود. هر سناتور دو نفر علی‌البدل دارد. صلاحیت‌های اختصاصی سنا عبارتند از: رسیدگی به اتهامات و محاکمه مقامات دولتی، تأکید انتصاب برخی مقامات کشور و رؤسای دیپلماتیک در خارج با رأی مخفی پس از یک جلسه بحث علنی و تعیین سقف استقراض برای کشور، ایالت‌ها، منطقه فدرال و شهرداری‌ها.

ب - مجلس نمایندگان: این مجلس به شیوه تناسبی از ایالت‌ها، شهرها و منطقه فدرال پایتخت برازیلیا انتخاب می‌شوند. مقدار کل نمایندگان را قانون تعیین می‌کند اما طبق قانون اساسی هر شهر یا ایالت، ۴ نماینده برمی‌گزینند.

^۱ -<http://www.zendagi.com>.

صلاحیت‌های اختصاصی مجلس نمایندگان عبارتند از: شروع فرایند رسیدگی به اتهامات رئیس جمهور و وزیران با حداقل دو سوم آراء.

ابتکار قانون توسط هر یک از اعضای کمیسیون‌های کنگره، رئیس جمهور، دیوانعالی فدرال، دادگاه‌های عالی، دادستان کل و حتی شهروندان انجام می‌گیرد.

رئیس جمهور حق وتوی قانونی را که از نظر او مغایر قانون اساسی یا مخالف منافع عمومی است را دارد اما با رأی اکثریت مطلق رأی نمایندگان مجلسین، وتوی رئیس جمهور رد می‌شود.

■ مجلس در آرژانتین

آرژانتین کشوری فدرال است. رئیس جمهور، رئیس کشور و دولت است و هر ایالت حکومت و قانون اساسی جداگانه‌ای دارد که باید با اصول قانون اساسی ملی هماهنگ باشد. گذشته از این، ایالت‌ها هم مجلس محلی دارند.

آرژانتین نظام دو مجلسی دارد. مجلس عالی، سنا خوانده می‌شود که اعضای آن به وسیله مجالس ایالتی انتخاب می‌شوند. مجلس تالی یا مجلس نمایندگان با انتخابات سراسری تشکیل می‌شود و نمایندگان برای ۴ سال مستقیماً به وسیله مردم انتخاب می‌شوند.

اعضای کنگره و قوه مجریه می‌توانند لوایح را در هر یک از دو مجلس مطرح کنند. قوانین مربوط به مالیات‌ها و ارتش در حوره صلاحیت اختصاصی مجلس نمایندگان است. مصوبات مجلسین برای اجرا به رئیس جمهور ارسال می‌شود. رئیس جمهور حق وتوی مصوبات کنگره را دارد. کنگره برای رد وتوی رئیس جمهور باید دو سوم رأی نمایندگان در مجلس را به دست آورد.

■ مجلس در مکزیک

کنگره مکزیک، مرکب از مجلس نمایندگان و سنا می‌باشد. اعضای هر دو مجلس بر اساس آرای عمومی در ایالات و مناطق فدرال انتخاب می‌شوند. اعضای مجلس نمایندگان برای مدت سه سال انتخاب شده و به تعداد آن‌ها بر اساس افزایش جمعیت، اضافه می‌گردد. اعضای سنا برای مدت شش سال انتخاب می‌شوند و تعداد آن‌ها دو نفر برای هر ایالت و بخش فدرال تعیین شده است که مجموعاً ۶۴ کرسی می‌باشد.

تصویب قوانین، برقراری مالیات، اعلام جنگ، قبول یا رد بودجه، انتخاب قضات، قبول یا رد قراردادهای و معاهداتی که با کشورهای خارجی امضاء می‌شود و تصویب انتصابات در کادر دیپلماتیک از جمله اختیارات کنگره است. مجلس نمایندگان مکزیک نیز جمعا ۴۰۰ کرسی دارد.^(۱)

■ مجلس در ونزوئلا

بر اساس قانون اساسی جدید ونزوئلا که در دوره هوگو چاوز اجرا شد، دستگاه قانونگذاری این کشور از سیستم دو مجلسی (متشکل از مجلس نمایندگان و مجلس سنا) در قالب یک مجلس درآمد. نمایندگان با رای مستقیم مردم و برای یک دوره ۵ ساله انتخاب می‌شوند. نمایندگان به وسیله آراء مستقیم و مخفی مردم انتخاب می‌شوند. هر ایالت حداقل ۳ نماینده دارد. مجلس ملی حق قانونگذاری دارد. مجلس ملی همچنین رئیس دیوان محاسبات را انتخاب می‌کند که بر دفاتر حسابداری ریاست دارد.^(۱)

مجلس در بریتانیا

پارلمان بریتانیا، عالی‌ترین نهاد سیاسی کشور است. رئیس دولت، نخست وزیر و رئیس کشور، شاه یا ملکه است. پارلمان بریتانیا از دو مجلس تشکیل شده است: مجلس عوام و مجلس لردها.

مجلس لردها یادگار دوران اشرافیت و وجودش در زمان کنونی فاقد مبنای حقوقی است. شایان ذکر است عنوان لردی امری موروثی یا مادام‌العمر است و این عنوان به آنها حق شرکت و عضویت در مجلس لردها را می‌دهد. مجلس لردها از چندین گروه تشکیل شده است. ۹۲ کرسی مجلس اعیان موروثی است. برخی اعضای مجلس لردها، مادام‌العمر عضو مجلس لردها هستند که تعداد آنها به ۳۰۰ نفر می‌رسد. ۲۶ اسقف از کلیسای انگلستان و ۲۱ لرد حقوقدان که عالی‌ترین دادگاه تجدیدنظر را تشکیل می‌دهند، از اعضای ثابت مجلس لردها هستند.

نمایندگان مجلس عوام بر اساس انتخابات سراسری همگانی، مستقیم و مخفی، پایه نظام اکثریتی و روش تک‌گزینی که در یک مرحله صورت می‌پذیرد، یعنی کشور به تعدادی حوزه‌های انتخاباتی بر حسب ملیت‌ها و جمعیت تقسیم شده است و نامزدهایی که در حوزه انتخاباتی بیشترین تعداد رأی را به دست آورند، به نمایندگی مجلس انتخاب می‌شوند.

شیوه انتخاب نمایندگان مجلس عوام در انتخابات پارلمانی بریتانیا بر اساس اکثریت ساده است، به همین دلیل هر حزب در هر حوزه انتخابی فقط می‌تواند یک نامزد داشته باشد، کاندیدایی که بیشترین آرا در هر حوزه انتخابی را کسب کند نماینده آن حوزه در مجلس عوام خواهد بود.^(۱)

مجلس عوام انگلیس، ۶۵۱ عضو دارد که پنج سال دوره هر یک از این مجالس است. اکثریت پارلمانی معمولاً دولت را تشکیل می‌دهند. در مجلس عوام، حزب دارای اکثریت، سمت راست سخنگوی پارلمان و حزب مخالف سمت چپ سخنگو می‌نشینند. در صف اول، حزب مخالف کابینه سایه می‌نشینند تا هرگاه که دوباره اکثریت را به دست آورند، دولت را تشکیل دهند. مجلس نمایندگان انحصار ابتکار قوانین مالی را دارد. به جز این قوانین پیشنهاد قوانین را اعضای پارلمان یا دولت در هر یک از مجلسین می‌تواند مطرح سازند. مصوبات مجلس عوام به مجلس لردها می‌رود. معمولاً مجلس لردها بیشتر موارد نمی‌تواند از تصویب مصوبات مجلس عوام خودداری کند. پس از توشیح مقام سلطنت که امری تشریفاتی است، مصوبه به اجرا در می‌آید.^۲ دولت می‌تواند از مقام سلطنت انحلال مجلس عوام را درخواست نماید.

۱- سایت بی بی سی فارسی، «انحلال پارلمان و آغاز رقابت‌های انتخاباتی در بریتانیا» شهریار رادپور، ۱۳۸۹/۱/۱۷

۲- در نظام مشروطه سلطنتی بریتانیا، مقام سلطنت و خانواده او را به طور کامل از فعالیت سیاسی و هرگونه دخالت یا تصمیم‌گیری در امور کشوری و لشکری منع و دربار را از مسئولیت سیاسی مبرا می‌کند. به همین دلیل خانواده سلطنتی دارای حق رأی نیست. تنها تعهد مرسوم حکومت به مقام سلطنت، در جریان امور گذاردن مقام سلطنت توسط نخست وزیر است که هفته‌ای یکبار در ملاقاتی خصوصی انجام می‌گیرد.

با این وجود، هر سال مقام سلطنت طی مراسمی باشکوه که مردم محلی و گردشگران خارجی برای تماشای آن صف می‌کشند، سوار بر کالسکه سلطنتی که گارد سوار را در التزام رکاب دارد، کاخ باکینگهام را به سوی کاخ پارلمان برای گشایش سال قانونگذاری جدید توسط دولت خود ترک می‌کند.

مقام سلطنت حق ورود به صحن مجلس عوام را که "خانه مردم" نامیده می‌شود ندارد. محل جایگاه سلطنتی در مجلس اعیان است که نمایندگان مجلس عوام برای شنیدن سخنان ملکه به لژ کنار صحن آن احضار می‌شوند. مقام سلطنت سخنان افتتاحیه خود را همیشه با عبارت "دولت من .." آغاز می‌کند و سپس لایحه‌های اصلی دولت برای ارائه به پارلمان را بر می‌شمارد و بعد با همان شکوه و جلال به کاخ محل سکونت خود باز می‌گردد.

برای یک شاهد عادی این مراسم سنتی و تاریخی، طبیعی است که تصور کند این مقام سلطنت است که برای دولت خود تکلیف قانونگذاری تعیین می‌کند، در صورتی که در واقع ملکه کوچکترین نقشی در کار و برنامه دولت ندارد. آنچه را که مقام سلطنت در هنگام گشایش پارلمان ادا می‌کند متنی است که در دفتر نخست وزیر و بدون مشورت با دربار تهیه شده است. (برگرفته از سایت بی بی سی فارسی، شهریار رادپور، ۱۳۸۹/۱/۱۷)

شرایط شرکت در انتخابات این کشور از این قرار است:

۱- دارا بودن ۱۸ سال تمام

۲- نداشتن پیشینه کیفری

۳- سابقه سکونت در حوزه انتخابیه الزامی است.

نامزد انتخاباتی هم باید دارای حداقل ۲۱ سال سن و فاقد پیشینه کیفری باشد. داوطلب نمایندگی باید شخصاً نامزدی خود را اعلام کند و برای دریافت مجوز فعالیت انتخاباتی باید ده نفر از معتمدان، او را معرفی و تایید کنند. وی باید ۱۵۰ میلیون لیره به عنوان ودیعه واریز کند تا چنانچه حداقل آرای حوزه انتخابیه را به دست نیاورد، آن مبلغ به نفع دولت ضبط شود.^(۱) در بسیاری از کشورهای غربی قوانینی برای ثبت نام افراد داوطلب نامزدی انتخابات وجود دارد، به این ترتیب که داوطلبان فقط باید شرایط عمومی از قبیل حداقل سن، تابعیت آن کشور، و نداشتن سوءسابقه را احراز کنند. این شرایط طبق قانون مشخص است و در صورت دارا نبودن شرایط، از همان ابتدا حق ثبت نام ندارند. معمولاً نهاد ناظر و ثبت نام کننده در این کشورها وزارت کشور و یا شهرداری هاست. در کشورهایی همچون انگلیس یا فرانسه عموماً افراد در قالب یک حزب نامزد می شوند و در رقابت انتخاباتی شرکت می کنند.

در انگلیس سه گروه صلاحیت نامزدی ندارند: ۱- کسانی که بخشی از جامعه انگلیس نیستند، یعنی خارجی هستند ۲- کسانی که سابقه مجرمیت دارند، و ۳- کسانی که از پیش، قدرت و نفوذ بیشتری از بقیه افراد جامعه دارند. در بریتانیا روحانیان کلیسای پروتستان انگلستان و ایرلند و نیز نمایندگان مجلس اعیان نمی توانند نامزد انتخابات مجلس عوام شوند، زیرا این ها کسانی هستند که قبلاً به آنها قدرت کافی داده شده است. همچنین در نظام انتخاباتی انگلیس بخشی از جامعه حق مشارکت در انتخابات را به طور کلی و یا مقطعی ندارد: لردهای مجلس اعیان، زندانیان، افرادی که سلامت روانی ندارند، افرادی که دچار فساد مالی شده باشند و مرتکبان تخلف انتخاباتی به مدت پنج سال فاقد حق رأی هستند.^(۲)

■ مجلس در فرانسه

مدل حکومت در فرانسه نیمه ریاستی - نیمه پارلمانی است که از دو رکن تشکیل می شود. رئیس جمهور که به طور مستقیم توسط مردم انتخاب می شود دارای اختیارات گسترده ای است، نخست وزیر و وزرا که منصوب رئیس جمهور می باشند در برابر پارلمان پاسخگو هستند و پارلمان می تواند با عدم رأی اعتماد یا مصوبه ای سیاسی مانع از تشکیل کابینه گردد، البته رئیس جمهور نیز می تواند پارلمان را منحل کند.^(۳)

انتخابات در فرانسه در سطح ملی شامل انتخاب رئیس دولت و قانون گذاران است. رئیس جمهور هر پنج سال یک بار به صورت مستقیم برگزیده می شود. پارلمان در فرانسه دارای دو بخش است: مجمع ملی و سنا. مجمع ملی دارای ۵۷۷ عضو است که برای یک دوره پنج ساله توسط مردم انتخاب می شوند. سنا دارای ۳۲۱ عضو است که ۳۰۴ نفر از آنها برای یک دوره شش ساله توسط یک شورای انتخاباتی شامل نمایندگان منتخب هر بخش انتخاب می شوند. در فرانسه همچنین تعداد

۱- منوچهر طباطبائی مؤتمنی، «حقوق اساسی»، ۱۳۸۰، تهران، میزان، ص ۲۳۵

۲- مؤگان تاجیک، «مقایسه نظام انتخابات پارلمانی در جمهوری اسلامی ایران با نظام انتخابات پارلمانی در سه کشور بزرگ اروپایی»، افق شماره ۶۰، شهریور ۱۳۸۷، ص ۱۰۰

۳- روزنامه کیهان، «نظام انتخاباتی فرانسه مقایسه تطبیقی نظام های انتخاباتی مردم سالار دینی و لیبرال دموکراسی»، ۱۳۸۶/۱۱/۱۰

متنوعی از انتخابات محلی برگزار می‌شود. این انتخابات شامل برگزیدن برخی مشاغل غیرسیاسی همچون نهادهای حافظ حقوق کار است که توسط کارگران و کارمندان انتخاب می‌شوند و همچنین «قضات مسئول اجاره زمین‌های روستایی» نیز انتخاب می‌شوند. فرانسه دارای یک نظام دو حزبی کامل نیست بلکه دارای نظامی است که تعداد زیادی حزب سیاسی در آن فعالیت می‌کنند، ولی تنها دو حزب می‌تواند اکثریت پُست‌های مهم را کسب کند. با این حال، در عمل همواره نشانه‌هایی وجود داشته مبنی بر اینکه احزاب اصلی در فرانسه گرایش به نوعی ائتلاف با دیگر احزاب داشته‌اند. مثلاً در مورد چپ‌ها گرایش به حزب «سوسیالیست» فرانسه و در مورد راست‌ها گرایش به حزب «اتحاد برای جنبش مردمی» دیده می‌شود.

در فرانسه انتخابات همیشه در روز یکشنبه برگزار می‌شود. مبارزات انتخاباتی نیز در نیمه شب جمعه قبل از انتخابات به پایان می‌رسد. براساس قانون از این زمان تا زمان برگزاری انتخابات هیچ نظرسنجی‌ای منتشر نمی‌شود و هیچ کاندیدایی در تلویزیون صحبت می‌کند. حوزه‌های رأی‌گیری از ساعت هشت صبح تا شش بعد از ظهر در شهرهای کوچک و هشت بعد از ظهر در شهرهای بزرگ دایر هستند. بر طبق قانون، انتشار نتایج یا ارزیابی نتایج در این دوره زمانی ممنوع است. تنها سایت‌های اینترنتی خارجی تا قبل از پایان انتخابات، برخی ارزیابی‌های اولیه را منتشر می‌کنند، اما در خود فرانسه این اقدام خلاف قانون است. علت این امر این است که مردمی که در نواحی مرزی و دورتر فرانسه هنوز در حال رأی دادن هستند. نتایج اولیه مناطق دیگر را دریافته و این امر ممکن است بر انتخاب آنها تأثیر بگذارد.

در فرانسه، رئیس‌جمهور رئیس کشور است که با انتخاب مردم برگزیده می‌شود. بر اساس قانون اساسی فرانسه، کلیه قوانین باید به تصویب پارلمان برسد.

مجلس سنا بیش از ۳۲۱ عضو دارد که به صورت غیرمستقیم برای ۹ سال انتخاب می‌شوند. در هر سه سال، دوره نمایندگی یک سوم آنها پایان می‌یابد.

مجلس ملی فرانسه ۶۰۰ عضو دارد که مستقیماً در انتخابات همگانی برای پنج سال انتخاب می‌شوند. البته رئیس‌جمهور می‌تواند دستور برگزاری انتخابات پیش از موعد را صادر کند.

نمایندگان طی دو دوره از طریق کسب اکثریت آرا در هر یک از مناطق انتخاباتی برای مدت ۵ سال برگزیده می‌شوند. افراد برای این که واجد شرایط نامزدی باشند، باید ۳۳ سال کامل داشته باشند و در فهرست نامزدهای انتخاباتی ثبت‌نام کنند. داوطلبان نمایندگی مجلس ملی نیز باید قبل از شروع انتخابات، مبلغ ده هزار یورو به عنوان ضمانت بپردازند تا بتوانند در مبارزه انتخاباتی شرکت کنند. در صورتی که داوطلب در دور اول یا دور دوم کمتر از پنج درصد آرای کسانی را که اسامی شان در فهرست انتخاباتی ثبت شده است، کسب کند مبلغ مذکور به وی مسترد نخواهد شد.

بر اساس قانون انتخابات مجلس فرانسه، تنها کسانی که حداقل ۱۲/۵ درصد آرای دور اول انتخابات را کسب کنند، حق ورود به مرحله دوم انتخابات را دارند. نامزدهای شرکت‌کننده در انتخابات، در یکی از احزاب سیاسی عضو هستند و در واقع هر حزبی که بیشترین تعداد نامزدانش رأی بیاورد، آن حزب، حزب پیروز در مجلس است. بنابر این در فرانسه احزاب نقش اصلی و مهمی در برگزاری انتخابات پارلمانی ایفا می‌کنند.

همچنین از دیگر شرایط رأی‌دهندگان دارا بودن ۱۸ سال تمام است و این که اتباع خارجی با کسب تابعیت فرانسه بعد از پنج سال تابعیت می‌توانند رأی بدهند و پس از ده سال تابعیت می‌توانند نامزد شوند.^(۱)

در فرانسه نهاد نظارتی بر انتخابات با نام شورای قانون اساسی شناخته می‌شود. رکن دوم قوه مقننه فرانسه را می‌توان شورای قانون اساسی این کشور دانست که نهادی نظارتی است. بر اساس ماده ۵۶ قانون اساسی، این شورا از دو گروه تشکیل یافته است: گروه نخست، اعضای انتصابی شورای قانون اساسی که نه نفر هستند. سه نفر به انتخاب رییس جمهور، سه نفر به انتخاب رئیس مجلس ملی و سه نفر به انتخاب رییس مجلس سنا به مدت ۹ سال منصوب می‌شوند.

هر سه سال، هر یک از سه نهاد انتصاب کننده، عضو جدیدی منصوب می‌شوند. گروه دوم عبارتند: اعضای مادام العمر که شامل همه رؤسای جمهور سابق است، رئیس شورا نیز از میان همین اعضا به انتخاب رئیس جمهور منصوب می‌شود. فلسفه وجودی این ارگان بر اساس ماده ۵۸ قانون اساسی نظارت بر صحت جریان انتخابات است و بر اساس ماده ۵۹، این شورا می‌تواند در مورد درستی انتخابات پارلمان نیز تصمیم‌گیری نماید و بر اساس ماده ۶۰ مجموعه فرایند رأی‌گیری و همه‌پرسی نیز از نظارت این شورا خارج نیست. تصمیمات شورای قانون اساسی اعتراض‌پذیر نیست و اجرای آن برای قوای عمومی و مقامات اداری و قضایی لازم است.^(۱)

مجلس ملی اختیار رسیدگی ابتدایی به لایحه بودجه را دارد. مجلس ملی می‌تواند با رد یکی از لوایح مهم دولت، دولت را به استعفا مجبور سازد.

ابتکار قانون هم از طرف دولت و هم مجلس امکان پذیر است اما لوایح دولتی در اولویتند. علاوه بر قانونگذاری، پارلمان می‌تواند اجازه تصویب مقرراتی هم شأن قانون عادی را به دولت بدهد. شورای قانون اساسی حل اختلاف میان دولت و پارلمان را بر عهده دارد.

پارلمان حق اعلان جنگ و تمدید فرمان حکومت نظامی که در اختیار کابینه است را دارد. رئیس سنا در صورت خالی ماندن مقام ریاست جمهوری، موقتاً جانشین وی می‌شود. رئیس جمهوری حق انحلال پارلمان را پس از مشورت با نخست وزیر و رؤسای دو مجلس را دارد. در مقابل، مجلسین هم می‌توانند در صورتی که رئیس جمهور به کشور خیانت کرده باشد، با رأی اکثریت او را برکنار و جهت محاکمه به دادگاه عالی عدالت بسپارد.

ترکیب هیئت وزیران را رئیس جمهور برمی‌گزیند. وی اداره دولت را هم بر عهده دارد. اعضای دولت از عضویت در مجلس منع شده‌اند.

■ مجلس در آلمان

نوع حکومت آلمان، جمهوری فدرال پارلمانی است. قوه مقننه دو مجلسی است. آلمان کشوری فدرال است و قدرت به نحو عمودی در میان دولت فدرال و ایالت‌ها تقسیم شده است. پارلمان دو مجلسی آلمان فدرال مرکب است از مجلس عالی که بوندسرات (شورای فدرال متشکل از نمایندگان دولت‌های ایالات) نامیده می‌شود و مجلس سفلی که بوندس‌تاگ (پارلمان مرکزی) پارلمان خوانده می‌شود.^(۲)

۱- محمدجواد یاری، «مقایسه تطبیقی انتخابات در نظام‌های مردم‌سالار دینی و لیبرال دموکراسی»، ۱۳۸۶، فصل‌نامه علوم سیاسی ص ۱۵.

۲- خصلت فدرالی کشور در مرکز توسط بوندسرات (Bundesrat)، یعنی شورای اتحادیه، نمایندگی می‌شود. طبق اصل ۵۰ قانون اساسی ایالت‌ها، به بیان مشخص‌تر حکومت‌های ایالتی، از طریق بوندسرات در امور سیاسی در سطح فدرال و نیز در رابطه با اتحادیه‌ی اروپا دخالت می‌کنند. بوندسرات نماینده‌ی مجلس‌های ایالتی است. از هر یک از ایالت‌ها، بسته به جمعیت، بین سه تا شش نماینده در بوندسرات حضور دارند. نمایندگان بایستی عضو حکومت ایالتی باشند. همچنین مجلس مرکزی، بوندس‌تاگ نام دارد. انتخاب نمایندگان آن توسط مردم همزمان در سطح کل اتحادیه صورت می‌گیرد. بوندس‌تاگ که تعداد نمایندگان آن ۵۹۸ نفر است قوه‌ی مقننه در سطح کل اتحادیه محسوب می‌شود. (برگرفته از سایت ویستا، محسن فتاحی).

مجلس عالی مرکب از نمایندگان ایالت‌هاست. این نمایندگان از سوی دولت ایالتی منصوب می‌شوند. نمایندگان هر ایالت یک هیئت واحد محسوب می‌شوند و برحسب جمعیت ایالت‌هایشان در رأی‌گیری‌ها مجموعاً ۳ تا ۴ رأی دارند. شورا هر سال رئیس مجلس عالی را انتخاب می‌کند. مجلس تالی یا بوندستاگ در انتخابات سراسری و مستقیم با رأی مخفی مردم برای دوره ۴ ساله انتخاب می‌شوند. نیمی از آنان مستقیماً از سوی مردم و نیمه دیگر در هر ایالت بر اساس فهرست‌های حزبی و متناسب با آراء احزاب کرسی‌های پارلمان مشخص می‌شوند. پارلمان فدرال یا دولت یا مجلس عالی (بوندس رات) می‌توانند لایحه یا طرحی را برای تصویب انتخاب کنند. مصوبات مجلس عالی یا تالی به مجلس دیگر برای تبدیل شدن به قانون ارسال می‌شود.

انتخابات پارلمانی آلمان هر چهار سال یک بار برگزار می‌شود و در آن برای ورود ۵۹۸ نماینده تصمیم‌گیری می‌شود. در این انتخابات به هر رأی دهنده دو برگه رأی داده می‌شود. رأی دهنده در برگه اول نام کاندیدای ایالت خود را انتخاب می‌کند و در برگه دوم نیز از بین فهرست احزاب ایالتی، حزب مورد نظر خود را بر می‌گزیند. به عبارت دیگر، در انتخابات آلمان به طور همزمان از سیستم حق انتخاب اکثریت و حق انتخاب نسبی استفاده می‌شود تا رأی دهندگان بتوانند ترکیبی از نامزدهای مورد علاقه خود را به همراه احزابی که به برنامه‌های آنها علاقه‌مندند، به مجلس فدرال بفرستند. طبق این روش، در هر ایالت با توجه به سیستم انتخاب نسبی، نامزدی که آراء بیشتری کسب کند انتخاب می‌شود. در برگه فهرست ایالتی نیز هر یک از رأی دهندگان به حزب مورد علاقه‌ی خود رأی می‌دهند.

در پارلمان یا مجلس فدرال آلمان ۲۹۹ نماینده به طور مستقیم از حوزه‌های انتخابیه و ۲۹۹ نماینده از طریق فهرست‌های احزاب در ایالات انتخاب می‌شوند (مجموعاً ۵۹۸ نماینده). احزاب برای تشکیل دولت لازم است ۵۰ درصد آرا را به تنهایی به دست آورند. در غیر این صورت و برای تشکیل ائتلاف، لازم است که آراء دو حزب مجموعاً به ۵۰ درصد برسد. سوابق انتخابات پارلمانی آلمان در گذشته نشان می‌دهد که تاکنون هیچگاه یک حزب به صورت مستقل نتوانسته میزان لازم رأی را کسب کند تا بتواند به تنهایی دولت را تشکیل دهد.

● وظایف مجلس فدرال آلمان

مجلس نمایندگان آلمان موسوم به بوندستاگ، قوه مقننه جمهوری فدرال آلمان محسوب می‌شود که وظیفه تصویب قراردادهای بین‌المللی و بودجه عمومی کشور را برعهده دارد. نمایندگان مجلس پس از پیروزی در انتخابات، در فراکسیون‌های حزبی و در صورت ضعیف بودن حزبشان به لحاظ کمی، در گروه‌های حزبی گردآمده و خط سیاسی خود را پیش می‌برند. رئیس مجلس فدرال بنا بر سنت، از بین اعضای بزرگ‌ترین فراکسیون انتخاب می‌شود. وی وظیفه اداره جلسات علنی و نظارت بر حفظ نظم در پارلمان را برعهده دارد.

مهم‌ترین وظایف بوندستاگ علاوه بر قانونگذاری، انتخاب صدراعظم و نظارت بر کار دولت است. صدراعظم تنها عضو کابینه آلمان است که با رأی مستقیم نمایندگان پارلمان انتخاب می‌شود و از این رو در برابر مجلس پاسخگو است. وزرای عضو کابینه نیز با واسطه، چنین مسؤلیتی دارند. برگزاری انتخابات پیش از موعد برای حل بحران‌های سیاسی عمده که با تعادل موجود در مجلس نمی‌توان آن را حل کرد، امکان‌پذیر است، اما انحلال قبل از موعد پارلمان فقط در شرایط استثنایی امکان‌پذیر است و اجرای آن نیز از اختیارات رئیس‌جمهور این کشور به شمار می‌رود.^(۱)

● دادگاه قانون اساسی

این دادگاه در رأس نظام دادگاه‌های آلمان قرار دارد. هر یک از دو مجلس آلمان نیمی از قضات این دادگاه را انتخاب می‌کنند. اجزای این دادگاه از میان دادرسان فدرال و افراد دیگر انتخاب می‌شوند. دادگاه قانون اساسی صلاحیت رسیدگی به اختلافات میان دو مجلس درباره انطباق مصوبات با قانون اساسی، تفسیر قانون اساسی، حل اختلاف میان دولت و ایالت‌ها و اختلافات میان ایالت‌ها و اختلافات درون ایالتی را بر عهده دارد.

■ مجلس در اتریش

حکومت اتریش، جمهوری فدرال پارلمانی است و سیستم سیاسی آن شبیه آلمان است. مجلس اتریش در پایتخت این کشور، وین، مستقر است. قوه قانون‌گذاری اتریش از دو مجلس تشکیل شده است. مجلس عالی یا مجلس فدرال بوندس‌رات و مجلس ملی یا ناسیونال رات یعنی شورای ملی، اجزای قانونگذاری در اتریش به شمار می‌آیند. مجلس ملی که ۱۸۳ نماینده آن را شهروندان بالای ۱۶ سال اتریش برای دوره‌ای پنج ساله انتخاب می‌کنند. و مجلس بوندس‌رات که مجلس بالادستی است و ۵۸ عضو آن برای دوره‌ای شش ساله انتخاب می‌شوند.^(۱)

در مجلس عالی هر یک از پارلمان‌های ایالتی به نسبت جمعیت ایالت، نمایندگان را به شورای فدرال می‌فرستند. شورا در مجموع متشکل است از ۶۰ نماینده. شورای فدرال در صورت اصرار مجلس ملی بر مصوبات خود با اکثریت آراء، رأیش در رد مصوبات مجلس ملی بی‌اثر می‌شود. مجلس ملی معمولاً لوائح دولت فدرال را بررسی می‌کند. راه دیگر طرح خود نمایندگان و یا طرح موضوعات از راه همه‌پرسی است. معاونت حمر

مصوبات مجلس ملی به مجلس فدرال ارسال می‌شود. سکوت بیش از ۸ هفته مجلس فدرال، به منزله قانونی شدن مصوبه مجلس ملی است.

دادگاه قانون اساسی

در اتریش اعضای دادگاه قانون اساسی را رئیس جمهور از میان نامزدهایی که برخی از سوی دولت فدرال و برخی از سوی پارلمان پیشنهاد شده‌اند، منصوب می‌کند. این دادگاه ضمن صدور رأی درباره انطباق مصوبات مجلسین با قانون اساسی به شکایات علیه مقامات دولتی و اختلافات میان دادگاه‌ها و مقام‌های اداری، اختلافات میان خود دادگاه‌ها رسیدگی و یا میان دولت فدرال و ایالت‌ها داوری می‌کند.

مجلس در اسپانیا

حکومت اسپانیا پادشاهی مشروطه پارلمانی است.

نظام پارلمانی اسپانیا دو مجلسی است. پارلمان اسپانیا به واسطه اختیار وضع قانون و حق نظارت بر اجرای قوانین، بیشترین قدرت را در ساختار حکومت اسپانیا دارد.

مجلس عالی مرکب از نمایندگان سرزمین اصلی اسپانیا و جزایر آن است. به جز عضویت در هیئت دولت، عضویت اعضای مجالس در دیگر سمت‌های دولتی یا قضایی و انتخاباتی ممنوع است. مجلس نمایندگان یا کنگره نمایندگان بیش از ۳۰۰ عضو دارد که با انتخابات مستقیم از بخش‌ها و استان‌های کشور به شیوه تناسبی انتخاب می‌شوند.

ابتکار قانون می‌تواند از سوی دولت یا هر یک از دو مجلس باشد. سنا دو ماه فرصت دارد مصوبات کنگره نمایندگان را بررسی کند. وتوی نمایندگان سنا را می‌توان با اکثریت مطلق نمایندگان در مجلس تالی یا کنگره رد کرد. مجلس حق تفویض و صدور مجوز و اختیار دفع مقرراتی هم شأن قانون را به دولت دارد. پس از تصویب نهایی، مصوبات به پادشاه اسپانیا تقدیم می‌شود، تا ظرف ۱۵ روز آن را رسماً منتشر کند. پیشنهاد و ابتکار قانون با همه پرس‌ی مردمی هم امکان‌پذیر است.

دادگاه قانون اساسی

در اسپانیا، ۱۲ عضو دادگاه قانون اساسی را پادشاه منصوب می‌کند. این دادگاه درباره انطباق مجالس با قانون اساسی، اختلافات بین مناطق خودمختار و انطباق مصوبات دولتی با قانون اساسی حکم می‌کند.

مجلس ایتالیا

نوع حکومت ایتالیا، جمهوری پارلمانی است. پارلمان ایتالیا که *Parlamento* خوانده می‌شود، از دو مجلس سنا و نمایندگان تشکیل شده است. مجلس عالی یا سنا ۳۱۵ عضو دارد برای دوره‌ای پنج ساله که با رأی همگانی و مستقیم مردم انتخاب می‌شوند. سن رای دادن برای مجلس سنا ۲۵ سال است.^(۱)

رئیس جمهور پنج عضو سنا را منصوب می‌کند و رؤسای جمهور پس از پایان مسئولیت، عضو مادام‌العمر سنا می‌شوند. مجلس نمایندگان ۶۳۰ عضو دارد که با رأی همگانی و مستقیم مردم برای دوره پنج ساله انتخاب می‌شوند. کرسی‌های نمایندگی به نسبت جمعیت رأی دهندگان بین حوزه‌های انتخابیه تقسیم شده است.

پیشنهاد قوانین از طرف هر یک از اعضای پارلمان، بعضی نهادهای تعیین شده دیگر و همچنین از طرف حداقل پنج‌هزار نفر از رأی دهندگان ممکن است. پیشنهاد قانون پس از تصویب در مجلسین، به توشیح رئیس جمهور ایتالیا می‌رسد. اگر رئیس جمهور تقاضای تجدید نظر درباره مصوبه‌ای داشته باشد، در صورت تصویب دوباره آن توسط دو مجلس حتی بدون توشیح رئیس جمهور قابل اجراست. به جز قوانین مربوط به مالیات‌ها، بودجه، عفو عمومی و خصوصی و تصویب معاهدات بین‌المللی در صورت تقاضای پنج‌هزار نفر از رأی دهندگان یا پنج شورای منطقه‌ای، الغای مابقی قوانین و مصوبات هم‌ارز به همه پرس‌ی گذاشته می‌شود. مجلس ایتالیا به جز قانون‌گذاری حق تحقیق و تفحص در امور کشور، تصویب بودجه و ترازهای مالی را دارد.

قانون اساسی ایتالیا حکم می‌کند که هر یک از دو مجلس نمایندگان و سنا اگرچه از نظر تعداد نمایندگان و روند انتخاب شدن با یکدیگر تفاوت دارند، اما از قدرت یکسانی برخوردار هستند. تصویب هر طرح قانونی در پارلمان تنها از طریق تصویب یک متن مشابه از سوی هر دو مجلس امکان‌پذیر است. پس از آنکه دولت جدیدی نیز توسط رئیس‌جمهور تعیین و اعلام شد هر دو مجلس نمایندگان و سنا باید رای اعتماد خود را نسبت به دولت مزبور اعلام کنند. علاوه بر این هر دو مجلس موظف هستند راهنمایی و کنترل سیاسی فعالیت دولت و یکایک وزیران را بر عهده داشته باشند.^(۱)

از دیگر اختیارات پارلمان، تأیید فرامین دولتی هم ارز قانون در موارد استثنایی، تصمیم‌گیری در مورد اعلان جنگ و اجازه اعطای عفو به رئیس‌جمهور را دارد. مجلس حق استیضاح وزیران را دارد. با لغو رأی‌گیری مخفی در پارلمان، امکان آن که نمایندگان حزبی برخلاف منافع حزب رأی دهند، سلب شده است.

■ مجلس ترکیه

بر اساس قانون اساسی جدید، در ترکیه تنها یک مجلس قانونگذاری به نام مجلس ملی مرکب از ۵۵۰ نماینده که برای یک دوره ۵ ساله انتخاب می‌شوند، وجود دارد. قدرت قانونگذاری طبق قانون به عهده مجلس ملی می‌باشد و مجلس این وظیفه را به نمایندگی از جانب ملت اعمال می‌نماید و قابل انتقال نیز نمی‌باشد. طبق قانون اساسی ۱۹۶۱ پارلمان در ترکیه متشکل دو مجلس ملی و سنا بود؛ اما در قانون اساسی سال ۱۹۸۲ مجلس سنا منحل شد و مجلس ملی وظایف قانونگذاری را به عهده گرفت. وظایف مجلس ملی ترکیه عبارتند از:

- تصویب قوانین، اصلاح و لغو آنها با رای دو سوم اعضا.
- کنترل اعمال شورای وزیران.
- اختیار دادن به شورای وزیران در خصوص معاهدات با قدرت قانونی.
- بحث و تصویب بودجه و تصویب پول جاری.
- اعلان جنگ.
- تصویب معاهدات بین‌المللی.

انتخابات مجلس: این انتخابات که انتخابات عمومی نیز نامیده می‌شود، تأثیرگذارترین انتخابات در نظام سیاسی کشور به‌شمار می‌رود. در این انتخابات نمایندگان مجلس (مجلس ملی کبیر ترکیه) با رأی مستقیم مردم انتخاب می‌شوند. ترکیب نمایندگان انتخاب شده و تعداد کرسی‌های تصاحب شده توسط احزاب، سرنوشت نخست‌وزیر را تعیین می‌کند و حزبی که حائز اکثریت قانونی کرسی‌ها شده باشد، به تنهایی و یا با ائتلاف با سایر احزاب دولت را تشکیل می‌دهد و نخست‌وزیر را تعیین می‌کند.

جمهوری ترکیه از بدو تشکیل در سال ۱۹۲۳ تاکنون دوازده رئیس‌جمهور برگزیده است که این افراد طی نوزده مورد انتخابات تعیین شده‌اند. از رؤسای جمهور قبلی شش نفر (از ردیف اول تا ششم) دارای سابقه نظامی‌گری و فرماندهی عالی نظامی بوده‌اند. سه نفر از آنها نیز قبل از انتخابات به‌عنوان رئیس‌جمهور مسئولیت دولت را داشته‌اند. به تازگی انتخابات رئیس‌جمهور به صورت مستقیم با رأی مردم صورت می‌گیرد. این در حالی است که قبلاً مجلس، رئیس‌جمهور را انتخاب می‌کرد.

۱- روزنامه ابرار، «نگاهی به نظام پارلمانی ایتالیا»، ۱۳۸۷/۱/۱۷

■ مجلس در ژاپن

بر اساس قانون اساسی ژاپن که در سوم نوامبر سال ۱۹۴۶ میلادی به طور رسمی اعلام و در سوم ماه مه ۱۹۴۷ میلادی لازم اجرا شد، حاکمیت به طور دقیق متعلق به مردم این کشور دانسته شده و نماد آن را «دیت» اعلام کرده است. این قانون بدین ترتیب تلاش داشته است که با تجربه اندوزی از گذشته ژاپن و ممانعت از روی کار آمدن جنگ سالاران و نظامیان که پای این کشور را به دو جنگ جهانی اول و دوم کشاندند، پایه های یک نظام پارلمانی قوی را در ژاپن بنیاد گذاشته و تحکیم بخشد.

بر اساس اصل ۴۱ قانون اساسی ژاپن، این کشور دارای سیستم پارلمانی بوده و «دیت ملی» یا پارلمان عالی ترین ارگان حکومتی است و هیئت وزیران در اداره کشور به طور جمعی در قبال آن مسئولیت دارد.

پارلمان ژاپن از دو مجلس نمایندگان و مجلس مشاوران تشکیل شده است و دیت از اعضای تشکیل شده است که مستقیماً از سوی شهروندان دارای ۲۰ سال سن و بالاتر انتخاب می شوند.

به موجب اصل ۶۷ قانون اساسی، نخست وزیر باید نماینده پارلمان باشد و توسط نمایندگان پارلمان و با رأی نمایندگان برگزیده شود.

بر اساس اصل ۶۸ قانون اساسی نخست وزیر نیز باید اکثر وزیرانش را از میان نمایندگان مجلس انتخاب کند.

بدین ترتیب پارلمان ژاپن در سلسله مراتب قوا، به عنوان هسته نظام حکومتی بر قوه مجریه برتری دارد و تعیین نخست وزیر که در رأس قوه مجریه قرار دارد بنا بر مصوبه مجلس صورت می گیرد.

بر این مبنای، در ژاپن نظام کابینه پارلمانی اعمال می شود که بر اساس آن نخست وزیر، اکثریت اعضای کابینه را از بین اعضای پارلمان انتخاب می کند و این کابینه باید به طور مستمر با دیت کار کرده و در قبال آن مسئول باشد.

از این جنبه این نظام، شبیه نظام پارلمانی بریتانیا شمرده می شود ولی با آمریکا که قوای مقننه، مجریه و قضائیه بر اساس اهمیت و رتبه در یک سطح قرار دارند، متفاوت است.

همانطور که اشاره شد بر اساس قانون اساسی ژاپن، «دیت» متشکل از مجالس نمایندگان و مشاوران به عنوان عالی ترین نهاد قدرت حکومت شناخته شده است و تنها مرجع قانون گذاری محسوب می شود.

در خصوص رأی گیری برای تعیین نخست وزیر نیز ابتدا این مسئله در مجلس نمایندگان و سپس در مجلس مشاوران صورت می پذیرد و چنانچه مجلسین افراد مختلفی را انتخاب کنند، فرد منتخب مجلس نمایندگان به نخست وزیری انتخاب می شود.

مجلس قدرتمند نمایندگان، ۴۸۰ کرسی دارد که دوره آن چهار ساله می باشد اما کابینه ژاپن به دنبال پیشنهاد نخست وزیر می تواند به موجب اصول ۷ و ۴۵ قانون اساسی آن را منحل کند.

اگرچه مصوبه کابینه ژاپن برای انحلال مجلس نمایندگان باید بر اساس اصول مندرج در فصل اول قانون اساسی به توشیح امپراتور ژاپن برسد، اما در عمل این مسئله یک امر بیشتر تشریفاتی شمرده می شود.

در نقطه مقابل، مجلس نمایندگان بر اساس همین قانون نیز می تواند به کابینه دولت رأی عدم اعتماد بدهد.

بر اساس فصل پنجم قانون اساسی ژاپن، اگر مجلس نمایندگان به کابینه رأی عدم اعتماد بدهد یا کابینه باید به طور دسته جمعی استعفا دهد، یا اینکه مجلس نمایندگان ظرف ده روز منحل شود.

بر این اساس در مقایسه، مجلس نمایندگان از لحاظ قانونی دارای جایگاه برتری نسبت به مجلس مشاوران است. مجلس مشاوران نیز دارای ۲۴۲ کرسی است که ۹۶ نماینده آن توسط مردم برگزیده می‌شوند و ۱۴۶ کرسی آن به تناسب میزان آرای که احزاب مختلف در انتخابات سراسری کسب می‌کنند از میان نامزدهای معرفی شده احزاب تکمیل می‌شود. دوره مجلس مشاوران شش سال است و هر سه سال انتخابات نیمی از اعضای آن تجدید می‌شود و برخلاف مجلس نمایندگان، از سوی کابینه قابل انحلال نیست.

بدین ترتیب قانون اساسی ژاپن این بستر قانونی را فراهم ساخته است که حزبی که بتواند اکثریت کرسی‌های مجلس نمایندگان را در اختیار بگیرند، نهاد اجرایی را بدست گیرد و راز قدرتمندی و اهمیت احزاب سیاسی در این کشور همین مسئله است.

البته این نکته را باید در نظر داشت که اصلاحات صورت گرفته در نظام انتخاباتی ژاپن که در سال ۱۹۹۴ میلادی به تصویب رسیده و ترکیبی از حوزه انتخابیه تک کرسی و رأی‌گیری سهمیه‌ای است، عملاً راه را برای احزاب قوی‌تر و تضعیف و حذف احزاب کوچک‌تر فراهم ساخته است.

در واقع این سهمیه حزبی به احزابی تعلق می‌گیرد که دارای حداقل پنج کرسی در پارلمان باشند و احزاب کوچک قادر نیستند از این سهمیه استفاده کنند.

این مسئله در کنار قانون ارائه کمک مالی به احزاب در طولانی مدت می‌تواند نظام حزبی ژاپن را به سوی یک نظام دو حزبی که هم اینک مد نظر رهبران حزب دمکراتیک ژاپن است سوق دهد و این مسئله هم اینک کاملاً مشهود شده است.

* کمک مالی (یارانه) دولت ژاپن به احزاب سیاسی:

دولت ژاپن با این استدلال که فعالیت احزاب سیاسی برای جلب مشارکت عموم در نظام مردمسالار، هزینه‌های مالی در بر دارد، اقدام به دادن یارانه به احزاب این کشور کرده است.

بر اساس قانونی که در سال ۱۹۹۴ میلادی در مجلس نمایندگان و مشاوران ژاپن به تصویب رسید، بودجه سالانه برای کمک مالی به احزاب سیاسی معادل ۲۵۰ برابر جمعیت کل کشور تعیین شده است.

این موضوع به معنای آن است که هر ژاپنی سالانه ۲۵۰ ین (حدود ۲/۵ دلار) صرف فعالیت‌های سیاسی احزاب می‌کند.

دولت ژاپن پس از تصویب این لایحه در سال ۱۹۹۴، نخستین بودجه کمک مالی به احزاب این کشور را ۹ میلیارد و ۳۰۰ میلیون ین تعیین کرد.

این بودجه بر اساس شمار نمایندگان احزاب در مجلس و درصد آرای که در انتخابات کسب کرده‌اند، میان آنها تقسیم می‌شود.

* شرایط لازم احزاب برای دریافت یارانه:

بر اساس قانون احزاب سیاسی ژاپن، برای دادن یارانه به احزاب دو شرط کلی در نظر گرفته شده است:

۱ - داشتن بیش از ۵ نماینده در مجلس .

۲ - داشتن نماینده در مجلس و دریافت بیش از ۲٪ از کل آرای مردم در آخرین انتخابات عمومی کشور.

احزابی که یکی از این دو شرط را دارا باشند، مشمول دریافت یارانه از دولت می‌شوند.

این قانون در عین حال احزاب سیاسی را موظف به تهیه گزارشی مشروح در مورد چگونگی و جزئیات استفاده از یارانه برای ارائه به دولت و مردم کرده است.

در همین حال این موضوع را نیز باید مدنظر داشت که احزاب سیاسی در نظام پارلمانی ژاپن، حلقه‌های رابط میان قوه مقننه و مجریه شمرده می‌شوند که علاوه بر ایجاد تسهیل در گردش نخبگان، وظایف دیگری چون انتقال منظم و دسته‌بندی شده بازخوردهای نظام تصمیم‌گیری به داخل سیستم و نیز نظارت بر دستگاه اجرایی را نیز بر عهده دارند.

در نظام پارلمانی ژاپن احزاب مختلف سیاسی همچنین جزیی جدایی ناپذیر از این نظام پارلمانی محسوب شده و سرنوشت نهاد دولت که مرتبط با پارلمان می‌باشد به ماهیت احزاب گره خورده است.

انتخابات مجلس نمایندگان ژاپن به دلیل این که در درون خود سیاست‌های آتی داخلی و خارجی دولت این کشور نهفته است، برای شهروندان ژاپنی بسیار با اهمیت است.

این مسئله نیز بیش از هر چیزی به نظام پارلمانی و نقش احزاب سیاسی در این کشور باز می‌گردد زیرا در این نظام سیاسی هر حزبی که بتواند اکثریت کرسی‌های مجلس نمایندگان را کسب کند، سکان رهبری دولت ژاپن را نیز در دست خواهد گرفت.

لازم به یادآوری است که در مقدمه قانون اساسی ژاپن در خصوص انتخابات این کشور آمده است: «ما مردم ژاپن از طریق نمایندگان منتخب خود در مجالس مشاوران و نمایندگان (دیت) مصمم می‌باشیم که از نتایج همکاری صلح‌آمیز با تمامی ملت‌ها و آزادی در سراسر سرزمین ژاپن بهره‌مند شویم و هیچگاه بنابر اقدامات دولت، خود را درگیر جنگ نکنیم و اعلام می‌کنیم که قدرت حاکمه در دست مردم بوده و آنان به ایجاد این قانون اساسی همت گماشته‌اند».

در ادامه این مقدمه آمده است: «دولت نتیجه اعتماد مردم بوده و اختیار خود را از ملت می‌گیرد و قدرت ملت توسط نمایندگان مردم اعمال شده و منافع آن نیز باید عاید ملت شود».^(۱)

■ قوه مقننه چین

کنگره ملی خلق بالاترین و قدرتمندترین ارگان دولتی جمهوری خلق چین می‌باشد. مهمترین وظایف کنگره عبارتند از: وضع و اصلاح قانون اساسی جمهوری خلق چین و نظارت بر اجرای آن؛ وضع و اصلاح قوانین مدنی و جنایی، اصول اساسی مربوط به سازمان‌های دولتی و دیگر قوانین؛ انتخاب و برکناری رئیس جمهور و معاون وی، رئیس دادگاه عالی خلق و رئیس کل کلانتری‌ها و دادگاه‌های بخش؛ وزرا و سرپرستان وزارتخانه‌ها و کمیسیون‌ها و بازرس کل و دبیر شورای دولتی؛ تصمیم‌گیری راجع انتخاب اعضای کمیسیون مرکزی نظامی، انتصاب رئیس کمیسیون مرکزی نظامی؛ ایجاد: نظارت و تعیین و تدوین کلیه مسئولیت‌های بخش‌های اجرایی، قضایی و دادگاه‌های دولت، بررسی و تصویب برنامه‌های اقتصاد کلیه مسئولیت‌های بخش‌های اجرایی، قضایی و دادگاه‌های دولت، بررسی و تصویب برنامه‌های اقتصاد ملی و توسعه اجتماعی؛ بررسی و تصویب بودجه دولت و گزارش راجع به اجرای آن؛ تصویب تأسیس استان‌ها، مناطق خودمختار و شهرداری‌های جدید تحت نظارت حکومت مرکزی؛ تصمیم‌گیری راجع به ایجاد مناطق اداری ویژه و سیستم اجرایی آن؛ تصمیم‌گیری راجع به مسئله جنگ و صلح؛ بررسی کارهای دیگری که بایستی توسط بالاترین قدرت تصمیم‌گیری دولتی صورت گیرد.^(۲)

همان گونه که اشاره شد از نظر قانونی مجلس ملی نمایندگان خلق عالی‌ترین نهاد قانون‌گذاری کشور است. این مجلس با ۲۹۸۷ نماینده بزرگترین پارلمان دنیاست. اعضای آن برای یک دوره پنج ساله انتخاب می‌شوند و یک اجلاس سالانه را به مدت ۱۰ تا ۱۴ روز برگزار می‌کنند. اما در عمل این مجلس فاقد قدرت تصمیم‌گیری واقعی است و ماشین امضای تصمیماتی

۱- <http://www.irna.ir> ۱۳۸۸/۶/۸

۲- کتاب سبز چین، تهران: انتشارات دفتر مطالعات سیاسی و بین‌الملل وزارت امور خارجه، ۱۳۷۵

است که قبلاً در نهادهای اجرایی دولت و حزب کمونیست گرفته شده. با این حال از دهه ۱۹۹۰ به بعد این مجلس به عنوان جایی برای میانجی‌گری و حل‌وفصل اختلافات جناح‌های مختلف حزب کمونیست و دولت مطرح شده‌است.

■ نظام انتخاباتی هند

سیستم اداره کشور هندوستان فدرال و پایتخت آن دهلی نو است. هند سومین کشور بزرگ جهان می‌باشد و مساحتی بیش از سه میلیون کیلومتر مربع را در آسیا در بر گرفته است و با بیش از یک میلیارد سکنه پس از چین، بالاترین میزان جمعیت را میان کشورهای دنیا دارد.

ترکیب مذهبی در این کشور با ۸۵ درصد هندو و نزدیک به ۱۳/۴ درصد مسلمان، برتری قابل ملاحظه‌ای آیین هندو را نشان می‌دهد. با این حال هند سومین کشور از نظر جمعیت مسلمانان در جهان پس از اندونزی و پاکستان می‌باشد. حکومت هند را بزرگ‌ترین دموکراسی جهان می‌نامند.

قوه مقننه هند در برگیرنده دو مجلس با نام‌های لوک سبها (مجلس عوام) و راجیا سبها (مجلس سنا) است. نمایندگان راجیا سبها ۲۵۰ نفرند که ۱۲ تن را رئیس‌جمهور برمی‌گزیند و بقیه را نمایندگان ایالتی. به عبارت دیگر اکثریت اعضای مجلس عالی را مجالس ایالتی انتخاب می‌کنند. شهردار ایالتی یک نایب رئیس انتخاب می‌کند. رئیس مجلس عالی مانند آمریکا معادل رئیس‌جمهور است. انحلال مجلس عالی امکان‌پذیر نیست، اما هر دو سال دوره نمایندگی یک سوم از اعضا به پایان می‌رسد. سناتورها باید در زمینه ادبیات، هنر و مسایل اجتماعی متخصص باشند. هم‌چنین ریاست جلسات این مجلس با معاون رئیس‌جمهور است.

لوک سبها، ۵۴۵ نماینده دارد که ۵۳۰ تن با رای مستقیم شهروندان و ۱۳ تن از ۷ فرمانداری کل انتخاب می‌شوند، ۲ نفر را نیز رئیس‌جمهور از میان انگلیسی‌های هندی تبار برمی‌گزیند.

دوره مجلس مردم، پنج ساله است اما برگزاری انتخابات پیش از موعد به پیشنهاد نخست وزیر ممکن است. رئیس مجلس مردم یا لوک سبها، تنها در صورتی حق دارد که تعداد موافقان یا مخالفان درباره یک طرح یا لایحه برابر باشند. تقدیم طرح‌ها و لوایح از سوی هر یک از مجلسین ممکن است. اما لوایح مالی باید ابتدا تقدیم مجلس مردم شوند.

در موارد اختلافی میان دو مجلس نشست مشترک مجلسین برگزار می‌شود. این نشست به درخواست رئیس‌جمهور برگزار می‌شود. مصوبات مجلسین برای توشیح برای رئیس‌جمهور فرستاده می‌شود. در صورتی که رئیس‌جمهور آن را برگرداند یا اصلاحی را ضروری بداند، در صورت تصویب مجدد در مجلسین، رئیس‌جمهور ملزم به توشیح خواهد بود.

صدراعظم از سوی حزب حاکم «لوک سبها» معرفی می‌شود. به این ترتیب که حزبی که اکثریت آراء را دارد، صدراعظم را تعیین می‌کند و با احزاب ائتلافی هیأت دولت را تشکیل می‌دهد.

رئیس‌جمهور نیز از جمع‌بندی آرای نمایندگان مجالس مرکزی و ایالتی از میان کاندیداهای احزاب تعیین می‌گردد. البته این سمت بیشتر تشریفاتی است.

کمسیون انتخاب این کشور یک نهاد مستقل دولتی است که اختیار کامل در تشخیص شرایط برگزاری و نظارت کامل بر برگزاری انتخابات را دارد. حداقل سن قانونی رای‌دهندگان ۱۸ سال است.^(۱)

● انتخابات مجلس نمایندگان یا لوک سابا: (انتخابات مستقیم)

در این انتخابات نمایندگان مجلس از سراسر کشور انتخاب می‌شوند و هر حوزه انتخابیه یک نماینده به مجلس خواهد فرستاد. اولین انتخابات مجلس نمایندگان هند در سال ۱۹۵۲ برگزار و در آن حزب «ملی کنگره» موفق به کسب ۲۴۵ کرسی شد. براساس قانون اساسی، تعداد اعضای مجلس نمایندگان نباید به بیش از ۵۵۲ نفر برسد. بر همین اساس دو عضو انگلیسی - هندی از سوی رئیس‌جمهوری به‌عنوان نماینده این طبقه معرفی می‌شوند (بدون شرکت در انتخابات). در شرایط کنونی تعداد نمایندگان انتخابی این مجلس ۵۴۳ نفر است.

دوره کاری مجلس نمایندگان یا «لوک سابا» پنج سال است که پس از آن قانوناً کار آن پایان یافته خواهد بود و تنها در شرایط اعلان وضع اضطراری برای مدت یک سال تمدید خواهد شد.

مجلس نمایندگان هند چه به‌صورت دو «فاکتو» و چه «دوژور» دارای قدرت و اختیارات بیشتری نسبت به سایر مجالس هند است. به‌عنوان مثال، رأی اعتماد به حکومت توسط این مجلس صورت می‌گیرد و یا بودجه کشور باید ابتدا به تصویب مجلس نمایندگان برسد و سپس به مجلس سنا یا «راجیا سابا» فرستاده شود. از سوی دیگر، نخست‌وزیر که مسئول تشکیل کابینه و در واقع قدرت اول در کشور است نیز با توجه به پیروزی حزب برتر در انتخابات مجلس نمایندگان توسط رئیس‌جمهوری انتخاب می‌شود.

● مجلس سنا یا «راجیا سابا»: (انتخابات غیرمستقیم)

در این انتخابات نمایندگان مردم در مجالس قانون‌گذاری و ایالتی اقدام به انتخاب نمایندگان مجلس سنا می‌کنند. اعضای مجلس سنا به شکل غیرمستقیم انتخاب می‌شوند. بدین صورت که هر مجلس ایالتی «ویدهن سابا» افرادی را به‌عنوان نماینده مجلس راجیا سابا انتخاب می‌کند. تعداد نمایندگان هر ایالت بستگی به اندازه و میزان جمعیت آن ایالت دارد. برای این مجلس محدودیت اعضا وجود دارد و تعداد آن به ۲۵۰ نفر می‌رسد. دوازده نفر از این افراد توسط رئیس‌جمهوری انتخاب می‌شوند. این افراد در حوزه‌هایی همانند ادبیات، هنر، علوم و خدمات اجتماعی مهارت دارند و آنها را نمایندگان معرفی شده می‌نامند.

محدودیت زمانی برای نماینده مجلس سنا بودن شش سال است، اما نمایندگان باید هر دو سال یک بار، دوباره انتخاب شوند. همچنین ریاست جلسات این مجلس با معاون رئیس‌جمهور است.

باید در نظر داشت که مجلس نمایندگان هند «لوک سابا» مرکز قانون‌گذاری است و مجلس سنا نیز با آن همراهی می‌کند. زمان برگزاری انتخابات مجلس نمایندگان و مجالس ایالتی هر پنج سال یک بار می‌باشد مگر آنکه پیشنهاد برگزاری پیش از موعد مقرر توسط رئیس‌جمهوری برای انتخابات مجلس نمایندگان و انتخابات عمومی صادر کند و چاره دیگری به جز انتخاب زود هنگام نباشد.

برای انجام انتخابات مجلس نمایندگان، کشور به ۵۴۳ حوزه انتخابیه پارلمانی تقسیم شده است، هر کدام از این حوزه‌ها یک نماینده در مجلس نمایندگان یا «لوک سابا» دارند. کمیسیونی به نام کمیسیون تعیین حدود سعی کرده است میزان و ترکیب هر حوزه انتخاباتی را با توجه به محدودیت‌های مرزهای ایالتی به‌طور مساوی از نظر وسعت و جمعیت تعیین کند. از سوی دیگر تلاش شده بود قانونی تصویب شود که بر طبق آن یک سوم کرسی‌ها به زنان اختصاص پیدا کند؛ اما انحلال «لوک سابا» در سال ۱۹۹۸ که در حال بررسی این طرح بود، باعث تعویق و فراموشی طرح شده است.

◻ نظام انتخاباتی لبنان

نظام انتخاباتی لبنان ناشی از قومیت و دین رأی دهندگان می باشد و نه محل زندگی آن‌ها، این تصویری از چشم‌انداز نظام سیاسی لبنان است. این نظام انتخاباتی و دادن وزن متفاوت براساس تفاوت‌های مذهبی - فرقه‌ای، هم می‌تواند دموکراسی و مشروعیت آن را زیر سوال ببرد و هم تنش‌های فرقه‌ای را شدت می‌بخشد. این نظام انتخاباتی در سال ۱۹۴۳ پس از توافقی سیاسی میان مسلمانان و مسیحیان لبنان شکل گرفت و دوباره در توافقنامه طائف در سال ۱۹۸۹ مورد مذاکره قرار گرفت. در این توافقنامه تصریح شده است که پارلمان این کشور تا ابد نیمی مسلمان و نیمی مسیحی خواهد ماند. صدها منصب دولتی و وزارتی از نظر قومیت از پیش تعریف شده‌اند، از جمله مقام ریاست جمهوری (که باید مسیحی مارونی باشد)، نخست‌وزیری (که باید مسلمان سنی باشد) و رئیس پارلمان (که باید مسلمان شیعه باشد).

این نوع سیستم تقسیم مناصب دولتی بین اعضای حزب حاکم هر قدر هم که در آغاز مفید بوده است، با تغییر گرایش‌های جمعیت‌شناختی در لبنان دیگر چندان ثبات بخش و کارآمد و متناسب با ماهیت طایفه‌ای لبنان نیست. در شرایطی که دولت لبنان (مسیحی‌ها)، عمداً از سال ۱۹۳۲ از انجام سرشماری سر باز زده است، سه گروه قومی بزرگ این کشور در حال حاضر مسلمانان سنی (۲۷ درصد از کل جمعیت)، مسلمانان شیعه (۲۷ درصد از کل جمعیت، البته جمعیت واقعی شیعیان لبنان نزدیک به ۴۵ درصد) و مسیحیان مارونی (۲۱ درصد). حال آنکه مارونی‌ها صاحب ۳۴ کرسی پارلمان هستند، و دو گروه بزرگ‌تر دیگر تنها ۲۷ کرسی از ۱۲۸ کرسی را در اختیار دارند. در همین حال، تغییرات جمعیت‌شناختی ظاهراً به نفع جوامع مسلمان ادامه دارد، اما مارونی‌ها و دیگر گروه‌های دارای نمایندگان بیش از حد بدون شک نسبت به اصلاح این سیستم در آینده رغبتی نخواهند داشت.

آنچه مسئله را از این نیز پیچیده‌تر می‌سازد این است که هر رأی‌دهنده، اجازه دارد، برای تمامی کرسی‌های تمام نواحی رأی دهد، از جمله نواحی ادیان یا قومیت‌های دیگر. این بدان معناست که گاهی تعداد آرای افراد خارج از یک ناحیه از آرای جمعیت‌های اقلیت به نماینده‌شان در آن ناحیه بیشتر می‌شود.

◻ مجلس در کویت

کویت، تنها کشور عرب عضو شورای همکاری خلیج فارس است که پارلمان انتخابی دارد. حق مشارکت در انتخابات این کشور فقط برای شهروندان رسمی کویت است. این امیرنشین دارای نظام مشروطه پارلمانی است و پارلمان این کشور از یک مجلس با ۵۰ نماینده تشکیل می‌شود که برای دوره‌های چهارساله انتخاب می‌شوند و اعضای کابینه نیز براساس وظیفه، عضو غیرمنتخب مجلس به شمار می‌آیند.

در سال ۱۹۶۲ و پس از اعلام استقلال این کشور، شیخ عبدالله السالم الصباح قانون شماره یک را صادر کرد که براساس آن، مجلسی با نام مجلس موسسان که نقش پارلمان را داشت، شکل گرفت. این مجلس در سوم نوامبر ۱۹۶۲ قانون اساسی کویت را تصویب کرد تا در ۲۳ ژانویه همان سال برای انتخاب ۵۰ نماینده پارلمان در ده حوزه انتخابیه مختلف انتخابات برگزار شود.^۱

با توجه به حضور اندیشه‌های سلفی در پارلمان کویت به نظر می‌رسد تصویب قانون حق مشارکت زنان در انتخابات که در دوره یازدهم انتخابات پارلمانی (۲۹ ژوئن ۲۰۰۶) به اجرا گذاشته شد، بالاترین دستاورد پارلمان برای توسعه دموکراسی

۱- سید ابادر میرکریمی، ۱۳۸۶، قانون انتخابات کویت، پایگاه اینترنتی اداره کل آموزش و پژوهش معاونت سیاسی سازمان صدا و سیما، ص ۲.

در این کشور باشد؛ زیرا براساس این قانون طیف وسیعی از جامعه کویت که تا آن روز حق مشارکت در عرصه سیاسی را نداشتند، به این حق دست یافتند. اما مرور زمان به ویژه در دوازدهمین دوره برگزاری انتخابات پارلمانی نشان داد، حق مشارکت سیاسی زنان در جامعه بسته کویت تاکنون موفق نبوده است. در شعارهای انتخاباتی نامزدهای نمایندگان در کویت شعارهای حزبی جای خاصی ندارد.

■ نظام انتخاباتی مالزی

فدراسیون مالزی کشوری است با نظام سلطنتی مشروطه که با الهام از سیستم حکومت پارلمانی انگلیس پایه گذاری شده و در بدنه حکومتی آن نیز از سیستم‌های فدرال استفاده شده است. پادشاه انتخابی مالزی که در رأس حکومت این کشور قرار دارد، مانند سایر نظام‌های مشابه دارای اختیارات و وظایف تشریفاتی است و از میان خانواده سلاطین ۹ ایالت مالزی بطور دوره‌ای و به مدت پنج سال انتخاب می‌شود.^(۱)

پادشاهی در مالزی بیشتر عنوان تشریفاتی است و وظایف اصلی پادشاه شامل نصب نخست‌وزیر از میان نمایندگان منتخب مردم در پارلمان، نصب وزراء، قائم مقامان وزرا و مدیران واحدهای مختلف وزارتخانه‌ها بنا به پیشنهاد نخست‌وزیر، نصب اعضای کمیسیون انتخابات بنا به پیشنهاد شورای سلاطین نه ایالت، نصب اعضای کمیسیون خدمات قضایی و حقوقی پس از مشورت با رئیس دیوان عالی و نصب چهل تن از هفتاد عضو سنای این کشور می‌شود. شایان ذکر است پادشاه موظف است نخست وزیر را از میان گروهی انتخاب کند که اکثریت را در مجلس نمایندگان تشکیل می‌دهند، اما می‌تواند اعضای کابینه را هم از بین نمایندگان و هم از میان سناتورها انتخاب کند. سیستم حکومتی مالزی از سیستم پارلمانی « وست‌مینستر » که میراث دوران استعمار بریتانیاست، الگوبرداری شده است، اما در عمل قوه مجریه، قدرت بیشتری به نسبت قوه مقننه در اختیار دارد. قدرت قانون گذاری در مالزی بین مجالس فدرال و ایالتی تقسیم شده است. پارلمان این کشور دو بدنه اصلی دارد: مجلس نمایندگان یا « خانه مردم » و مجلس سنا یا « خانه ملت ». ۲۲۲ عضو مجلس نمایندگان برای یک دوره حداکثر پنج ساله و به صورت منفرد براساس آرای مستقیم مردم انتخاب می‌شوند. از هفتاد عضو مجلس سنا، چهل نفر آنها توسط پادشاه منصوب می‌شوند، ۲۶ نفر توسط مجالس ایالتی سیزده ایالت (هر ایالت دو سناتور)، دو نفر از منطقه فدرال کوالالامپور و دو نفر هم از مناطق فدرال لابوان و پوتراجایا (یک سناتور به ازای هر منطقه فدرال) که اعضای آن بنا به آرای مستقیم مردم هر ایالت، انتخاب می‌شوند. انتخابات پارلمانی در مالزی هر پنج سال یکبار برگزار می‌شود. در سطوح ایالتی، قدرت اجرایی هر ایالت در اختیار وزیر ارشد آن ایالت قرار می‌گیرد که از میان نمایندگان متعلق به جناح اکثریت مجلس ایالتی انتخاب می‌شود. در نه ایالت دارای سلطان موروثی این انتخاب توسط سلطان صورت می‌گیرد.

● انتخاب سطح ملی

در سطح ملی، رأی دهندگان ۲۲۲ عضو مجلس نمایندگان را به صورت تک مرحله‌ای و براساس اکثریت نسبی انتخاب می‌کنند. حزبی که اکثریت را در مجلس نمایندگان داشته باشد، دولت فدرال را تشکیل خواهد داد. قانون اساسی مالزی تصریح می‌کند که دست کم هر پنج سال یک بار باید یک انتخابات عمومی (ملی) برگزار شود. با این حال، نخست‌وزیر می‌تواند از پادشاه بخواهد که پارلمان را پیش از پایان دوره پنج ساله منحل کند. در این وضعیت انتخابات عمومی باید حداکثر تا سه ماه پس از انحلال پارلمان برگزار شود.

۱- سایت سفارت جمهوری اسلامی ایران در کوالالامپور، « ساختار سیاسی مالزی »

● مسئله کنترل و نظارت:

کمیسیون انتخابات مالزی، کمیسیونی است که با هدف تنظیم و برگزاری انتخابات در مالزی، براساس ماده ۱۱۴ قانون اساسی این کشور و در تاریخ ۴ سپتامبر ۱۹۵۷ (پس از استقلال از بریتانیا) ایجاد شده است. این کمیسیون در آغاز تنها از یک رئیس و دو عضو تشکیل شده بود. پس از آن و به منظور اجرای بهتر وظایف، دبیرخانه‌ای نیز برای این کمیسیون طراحی شد و بدین ترتیب یک دبیر به ترکیب کمیسیون افزوده شد. پس از تشکیل فدراسیون مالزی در سال ۱۹۶۳ و پیوستن ایالت‌های ساراواک و صباح به این فدراسیون یک عضو دیگر هم به کمیسیون انتخابات افزوده شد. اصلاحیه ماده ۱۱۴ قانون اساسی مالزی که ر سال ۱۹۸۱ به تصویب رسید، فردی دیگر را هم با سمت قائم مقام رئیس کمیسیون به اعضای آن اضافه کرد. در حال حاضر، کمیسیون انتخابات مالزی دارای یک رئیس، یک قائم مقام رئیس و پنج عضو است که همه آنها توسط پادشاه و پس از مشورت با شورای حکام (متشکل از نه سلطان ایالتی و چهار حاکم ایالت‌های دیگر) انتخاب می‌شوند.

براساس ماده ۱۱۴ قانون اساسی مالزی، «کمیسیون انتخابات» مجلس نمایندگان و مجالس قانون‌گذاری ایالتی را برگزار می‌کند. براساس قانون انتخابات مصوب سال ۱۹۵۸ کمیسیون انتخابات وظایف کنترل و نظارت بر جریان انتخابات و ثبت نام رأی‌دهندگان در لیست‌های مربوط، تضمین عدالت، بی‌طرفی و تبعیت همه مقامات انتخاباتی از قوانین مربوط به انتخابات و هدایت مقامات انتخاباتی در جهت اجرای اثربخش قوانین انتخابات را برعهده دارد. همچنین کمیته انتخابات مؤلف است که حوزه‌های انتخاباتی را به مناطق رأی‌گیری کوچک‌تر تقسیم کند، به هر یک از این مناطق یک کد خاص تخصیص دهد، مکان یا مکان‌هایی را به عنوان مراکز رأی‌گیری در هر منطقه مشخص کند و همچنین اطلاعات مربوط به این مناطق و مراکز رأی‌گیری را منتشر کند.

این کمیسیون اختیار تعیین محدوده حوزه‌های انتخاباتی، فهرست رأی‌دهندگان ثبت‌نام کننده را بررسی می‌کند و شیوه و جزئیات اجرایی انتخابات را تعیین و مدیریت می‌کند. با اینکه قانون اساسی صراحتاً کمیسیون را بدنه‌ای مستقل از نفوذ دولت یا گروه‌های دیگر نمی‌داند، اما عموم حقوق‌دانان معتقدند قانون اساسی گرآیش به استقلال این کمیسیون دارد. اعضای کمیسیون دارای مصونیت قضایی هستند و رویه برکناری آنها نیز بسیار دشوار و مشابه رویه‌های برکناری قضات دیوان عالی این کشور است.

■ مجلس استرالیا

حکومت استرالیا متشکل از سلطنت (بریتانیا)، فرمانداری کل و شورای اجرایی است. پارلمان فدرال استرالیا از دو مجلس تشکیل شده است؛ مجلس سنا با ۷۶ کرسی و مجلس نمایندگان با ۱۵۰ کرسی.^(۱) در مجلس سنا، سناتورها برای دوره‌های حداکثر شش ساله انتخاب می‌گردند و هر سه سال نیمی از ایشان از ایالت‌ها و ناحیه‌ها تجدید می‌شوند (مانند ایالات متحده آمریکا). نمایندگان سنا بر اساس هر ایالت، ۱۲ نماینده انتخاب می‌شوند. اعضای مجلس نمایندگان نیز برای سه سال انتخاب می‌شوند. تعداد کرسی‌های مجلس نمایندگان متناسب با جمعیت هر منطقه به گونه‌ای است که تعداد نمایندگان آن دو برابر سناتورها باشد.

۱ - <http://www.saaad.net/events/۷۴>

بیشتر قوانین پیشنهادی به وسیله دولت به مجلس نمایندگان ارائه می‌شود. پس از تصویب آن در مجلس سنا، فرماندار کل آن را توشیح می‌کند و در برخی موارد خاص، توشیح تشریفاتی مقام سلطنت لازم می‌شود. پارلمان بر فعالیت وزیران نظارت می‌کند. مجلس، اعضای دیوان عالی را تعیین می‌کند. مجلس باید درباره عزل قضات نیز تصمیم نهایی را اتخاذ کند که این امر نوعی سیطره قوه مقننه را بر قوه قضائیه موجب می‌شود.

■ مجلس در آفریقای جنوبی

کشور آفریقای جنوبی سال‌ها تحت استعمار انگلستان بود. در نیمه قرن بیستم حکومت آپارتاید در این کشور حاکم شد که این وضعیت ۴۰ سال به طول انجامید و سرانجام با تلاش احزاب آفریقایی در ابتدای دهه ۹۰ قرن بیستم و با پذیرش نظام سیاسی جدید، قانون اساسی در سال ۱۹۹۴ ملغی و در سال ۱۹۹۶ قانون اساسی جدید به تصویب مجلس ملی رسید. بدین ترتیب اولین رئیس جمهور سیاه‌پوست آفریقای جنوبی یعنی « نلسون ماندلا » فصل جدیدی را در کشور آفریقای جنوبی گشود.

بر اساس قانون اساسی سال ۱۹۹۶ آفریقای جنوبی به صورت فدرال اداره می‌شود و هر ایالت دارای مجلس قانونگذاری، قانون اساسی و هیئت اجرایی است. مجلس ملی، مرجع قانونگذاری در کشور آفریقای جنوبی است، لکن این مجلس نمی‌تواند بدون نظر شورای ملی ایالات، بدو اقدام به تصویب قانون یا اصلاح قانون اساسی کند. در اصل ۴۲ قانون اساسی این کشور آمده است: پارلمان از اجزای زیر تشکیل شده است:

الف. مجلس ملی

ب. شورای ملی استان‌ها

مجلس ملی و شورای ملی استان‌ها در روند قانونگذاری به طریقی که در اصل ۴۲ قانون اساسی تشریح شده است، شرکت می‌نمایند. از سال ۱۹۹۴ در آفریقای جنوبی سیستم انتخاباتی تناسبی (یعنی گروه‌ها و احزاب سیاسی حتی‌الامکان بتوانند به تناسب آراء خود صاحب کرسی‌های پارلمانی شوند تا شیوه انتخابات در عمل منجر به سود رساندن به برخی و شکست دادن برخی دیگر نگردد)، در تمام سطوح انتخابات مورد استفاده قرار گرفته است.

مجلس دارای ۴۰۰ کرسی است که به دو نوع تقسیم می‌شوند، به این ترتیب که ۲۰۰ کرسی از طریق نظام احزاب در ۹ ایالت و ۲۰۰ کرسی از طریق نظام احزاب در سطح ملی تصاحب می‌شود. طبق اصل ۴۹ قانون اساسی اعضای مجلس ملی برای یک دوره ۵ ساله انتخاب می‌شوند.^(۱)

هر دوره مجلس ۵ سال به طول می‌انجامد و تصمیمات اساسی کشور در مجلس ملی اتخاذ می‌گردد. لذا رئیس جمهور و تمامی وزراء در مقابل مجلس مسئول هستند و در مورد اقدامات خود باید به مجلس گزارش دهند. در این مجلس همانند بسیاری از کشورها به دو گونه عمل قانونگذاری صورت می‌پذیرد:

الف) لایحه‌های قانونی که از سوی وزراء به مجلس برای تصویب ارائه می‌شود. (نمایندگان مجلس در مورد تصویب، عدم تصویب و یا تغییر در لایحه‌هایی که از سوی دولت ارائه می‌شود آزاد هستند.)

ب) طرح‌هایی که از سوی نمایندگان ارائه می‌شود.

مجلس ملی آفریقای جنوبی دارای یک رئیس و یک معاون رئیس مجلس می‌باشد. همچنین نماینده ویژه اقتصادی دولت (غالباً معاون رئیس جمهور) به عنوان هماهنگ‌کننده روابط میان دولت و پارلمان انجام وظیفه می‌نماید.

^۱ - موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر، « بررسی تطبیقی نظارت بر انتخابات مجلس شورای اسلامی با ۶ کشور انگلستان، فرانسه، آلمان، آمریکا، آفریقای جنوبی و مصر»، تاریخ انتشار: ۱۳۹۰/۱۲/۲۱.

احزاب مختلف موجود در پارلمان برای هماهنگی امور خود یک رهبر یا رئیس فراکسیون بنام (Chief Whip) معرفی می‌کنند. رئیس فراکسیون حزب ANC (حزب حاکم) از دیگر Chief Whip های احزاب مختلف دارای نفوذ و قدرت بیشتری می‌باشد.

● کمیته‌های پارلمان

یکی از مهم‌ترین مکانیزه‌های مجلس که ناظر بر فعالیت‌های دولت و بررسی میزان شفافیت و توانائی لازم اداره امور می‌باشد کمیته‌های مختلف پارلمان می‌باشد. پارلمان ملی آفریقای جنوبی دارای ۴ نوع کمیته می‌باشد.

۱- کمیته‌های موقت (ویژه): Ad Hoc Committees

این کمیته‌ها با توجه به وضعیت بوجود آمده و برای رسیدگی به یک موضوع خاص و بطور ویژه تشکیل شده‌اند.

۲- کمیته‌های ثابت: Standing Committees

دو کمیته ثابت در مجلس ملی وجود دارد که هر کدام با توجه به عملکرد ویژه خود مسئول رسیدگی به امور مربوطه می‌باشند:

- کمیته ثابت مسئول رسیدگی به درخواست‌های ویژه نمایندگان و اعضاء

- کمیته ثابت حساب‌های عمومی: (Public Accounts) این کمیته مسئول رسیدگی به امور مربوط به بودجه و مسائل مالی می‌باشد.

۳- کمیته‌های ثابت مشترک: Joint Standing Committees

این کمیته‌ها متشکل از اعضاء مجلس ملی و همچنین شورای ملی استان‌ها است که ۷ نوع کمیته شامل می‌شود.

- کمیته بازنگری قانون اساسی

- کمیته بررسی وضعیت اخلاقی و دارای اعضاء و نمایندگان

- کمیته برنامه‌ریزی و توسعه

- کمیته ناظر بر بهبود سطح زندگی، وضعیت کودکان، جوانان و افراد ناتوان

- کمیته ناظر بر بهبود سطح و اوضاع زنان

- کمیته دفاعی

- کمیته اطلاعات

۴- کمیته‌های وزارتی: Portfolio Committees

در مجلس ملی آفریقای جنوبی برای رسیدگی و نظارت بر کار دولت، به‌ازاء هریک از وزارتخانه‌های دولت یک کمیته وزارتی یا Portfolio وجود دارد که امور مربوط به آن وزارتخانه را بررسی و مورد ملاحظه قرار می‌دهد.

این کمیته‌ها روی لایحه‌های ارائه شده از سوی دولت کار کرده و در صورت نیاز آنها را تغییر می‌دهند.

لازم به ذکر است که ترکیب نمایندگان حاضر در هر یک از کمیته‌های فوق، بر اساس میزان آراء کسب شده توسط احزاب در انتخابات می‌باشد.

● تعداد نمایندگان مجلس:

طبق قانون اساسی آفریقای جنوبی (اصلاحیه ۱۹۹۶) تعداد نمایندگان مجلس ملی حداکثر ۴۰۰ نفر و حداقل ۳۵۰ نفر است که مستقیماً و با رأی مردم انتخاب و حزب اکثریت ریاست مجلس را عهده‌دار می‌شود.

● نحوه کار مجلس :

هنگامیکه لایحه و یا طرحی برای بررسی به مجلس ارائه می‌گردد در ابتدا در کمیته مربوطه (Portfolio) بررسی و سپس برای مناظره به صحن علنی مجلس فرستاده می‌شود. تمامی احزاب مخالف و موافق در مجلس نظر خود را در مورد موافقت یا مخالفت با آن قانون ابراز داشته و سپس به رأی گذاشته می‌شود. اگر قانون مورد نظر مورد تصویب مجلس قرار گیرد به شورای ملی استان‌ها (NCOP) فرستاده می‌شود چون این شوراها تا حدودی قدرت تصمیم‌گیری و ایجاد تغییرات در آن را دارا می‌باشد. همه این مصوبات پس از طی مراحل مختلف، برای تبدیل شدن به قانون نیازمند امضاء رئیس جمهور می‌باشد که در مرحله نهائی به وی تقدیم شده و پس از امضاء به صورت قانون (Law) در می‌آید. مجلس در مورد بودجه دولت، مسائل بسیار مهم سیاسی و اجتماعی نیز تصمیم‌گیری می‌نماید. در صورت سفر رهبران و روسای کشورهای خارجی به آفریقای جنوبی، پارلمان این اختیار را دارد که از آنان برای سخنرانی در مجلس دعوت نماید.

● طرح سؤال از هیئت دولت

نمایندگان مجلس این اختیار را دارند که هر هفته از وزراء سؤال نمایند و وزراء باید در این خصوص در اسرع وقت پاسخگو باشند. این رویه برای اطلاع نمایندگان مردم از کار دولت و وزراء بسیار با اهمیت می‌باشد و به این ترتیب نمایندگان بر نحوه انجام صحیح کارها و دولت نظارت می‌نمایند.

● ارتباط با مردم

طبق قانون اساسی کشور، باید دسترسی آزاد برای عموم به مجلس وجود داشته باشد. همه افراد جامعه حق حضور در پارلمان و یا کمیته‌های آنرا دارا می‌باشند. مردم همچنین می‌توانند با نمایندگان منتخب خود در تماس باشند و نظرات خود را بیان نمایند. هنگامی که یک مصوبه در مجلس به تصویب می‌رسد این حق وجود دارد که مردم بتوانند احساس و نظر خود را در این مورد بیان کنند و همانطور که از لغت پارلمان (به معنای گفتگو و سخن گفتن) برمی‌آید این امر مهم می‌باشد که صداهای همه مردم شنیده شود و به آن عمل گردد.^(۱)

^۱ -<http://www.iranembassy.org>

مقایسه نظام‌های سیاسی در یک نگاه

ردیف	کشور	نوع حکومت	نوع ساخت کشور	آخرین قانون اساسی	نوع قوه مقننه
۱	ایران	جمهوری اسلامی	تکبافت	۱۹۸۹	پارلمان یک مجلسی
۲	آرژانتین	جمهوری ریاستی	فدرال	۱۸۵۳	کنگره دومجلسی
۳	آفریقای جنوبی	جمهوری نیمه پارلمانی	فدرال	۱۹۹۴	پارلمان دومجلسی
۴	آلمان	جمهوری نیمه پارلمانی	فدرال	۱۹۴۹	پارلمان دومجلسی
۵	اتریش	جمهوری نیمه پارلمانی	فدرال	۱۹۴۵ (اعاده شده)	پارلمان دومجلسی
۶	اتیوپی	جمهوری نیمه پارلمانی	فدرال	۱۹۹۵	پارلمان دومجلسی
۷	اردن	پادشاهی مشروطه	تکبافت	۱۹۵۲	پارلمان دومجلسی
۸	اسپانیا	پادشاهی مشروطه	تکبافت	۱۹۷۸	پارلمان دومجلسی
۹	استرالیا	کامن ولث	فدرال	۱۹۰۱	پارلمان دومجلسی
۱۰	اسرائیل	جمهوری نیمه پارلمانی	تکبافت	غیرمدون	پارلمان یک مجلسی
۱۱	اسلواکی	جمهوری نیمه پارلمانی	تکبافت	۱۹۹۳	پارلمان یک مجلسی
۱۲	اکوادور	جمهوری ریاستی	تکبافت	۱۹۷۹	کنگره یک مجلسی
۱۳	الجزایر	جمهوری نیمه پارلمانی	تکبافت	۱۹۷۶ (با تجدیدنظر)	پارلمان یک مجلسی
۱۴	اندونزی	جمهوری نیمه پارلمانی	تکبافت	۱۹۵۹ (اعاده شده)	پارلمان یک مجلسی
۱۵	اوگاندا	حکومت نظامی (نیمه پارلمانی)	تکبافت	۱۹۹۲ (پیش نویس)	پارلمان یک مجلسی
۱۶	ایالات متحده	جمهوری ریاستی	فدرال	۱۷۸۹	کنگره دومجلسی
۱۷	ایتالیا	جمهوری نیمه پارلمانی	تکبافت	۱۹۴۸	پارلمان دومجلسی
۱۸	ایرلند	جمهوری نیمه پارلمانی	تکبافت	۱۹۳۷	پارلمان دومجلسی
۱۹	ایسلند	جمهوری نیمه پارلمانی	تکبافت	۱۹۴۴	پارلمان نیمه دومجلسی
۲۰	برزیل	جمهوری ریاستی	فدرال	۱۹۸۸	کنگره دومجلسی
۲۱	بریتانیا	پادشاهی مشروطه	تکبافت	غیرمدون	پارلمان دومجلسی
۲۲	بلژیک	پادشاهی مشروطه	فدرال	۱۸۳۱ (باتجدیدنظر)	پارلمان دومجلسی
۲۳	بلغارستان	جمهوری نیمه پارلمانی	تکبافت	۱۹۹۱	پارلمان یک مجلسی
۲۴	بنگلادش	جمهوری نیمه پارلمانی	تکبافت	۱۹۷۲ (باتجدیدنظر)	پارلمان یک مجلسی
۲۵	پاکستان	جمهوری نیمه پارلمانی	فدرال	۱۹۷۳	پارلمان دومجلسی
۲۶	پاناما	جمهوری ریاستی	تکبافت	۱۹۷۲	کنگره یک مجلسی
۲۷	پرغال	جمهوری نیمه پارلمانی	تکبافت	۱۹۷۶	پارلمان یک مجلسی
۲۸	پرو	جمهوری ریاستی	تکبافت	۱۹۹۳	کنگره یک مجلسی
۲۹	تایلند	پادشاهی مشروطه	تکبافت	۱۹۹۱ (باتجدیدنظر)	پارلمان دومجلسی
۳۰	تایوان	جمهوری نیمه پارلمانی	تکبافت	۱۹۴۷	پارلمان دومجلسی
۳۱	ترکیه	جمهوری نیمه پارلمانی	تکبافت	۱۹۸۲	پارلمان یک مجلسی
۳۲	جمهوری چک	جمهوری نیمه پارلمانی	تکبافت	۱۹۹۳	پارلمان دومجلسی

ردیف	کشور	نوع حکومت	نوع ساخت کشور	آخرین قانون اساسی	نوع قوه مقننه
۳۳	چین	جمهور خلق (نیمه پارلمانی)	تکبافت	۱۹۸۲	پارلمان یک مجلسی
۳۴	دانمارک	پادشاهی مشروطه	تکبافت	۱۹۵۳	پارلمان یک مجلسی
۳۵	روسیه	جمهوری نیمه پارلمانی	فدرال	۱۹۹۳	پارلمان دومجلسی
۳۶	رومانی	جمهوری نیمه پارلمانی	تکبافت	۱۹۹۱	پارلمان دومجلسی
۳۷	زامبیا	جمهوری نیمه پارلمانی	تکبافت	۱۹۹۱	پارلمان یک مجلسی
۳۸	زلاند نو	پادشاهی مشروطه	تکبافت	غیرمدون	پارلمان یک مجلسی
۳۹	زیمبابوه	جمهوری نیمه پارلمانی	تکبافت	۱۹۸۰	پارلمان یک مجلسی
۴۰	ژاپن	پادشاهی مشروطه	تکبافت	۱۸۸۹ (بازنویسی در ۱۹۴۷)	پارلمان دومجلسی
۴۱	سنگاپور	جمهوری نیمه پارلمانی	تکبافت	۱۹۶۳	پارلمان یک مجلسی
۴۲	سوئد	پادشاهی مشروطه	تکبافت	۱۹۷۵	پارلمان یک مجلسی
۴۳	سوئیس	کنفدراسیون	فدرال	۱۸۷۴	پارلمان دومجلسی
۴۴	سوریه	جمهوری نیمه پارلمانی	تکبافت	۱۹۷۳	پارلمان یک مجلسی
۴۵	شیلی	جمهوری ریاستی	تکبافت	۱۹۸۱	کنگره دومجلسی
۴۶	عراق	جمهوری فدرال (نیمه پارلمانی)	فدرال	۱۹۷۰	پارلمان یک مجلسی
۴۷	عربستان سعودی	پادشاهی	تکبافت	ندارد	ندارد
۴۸	غنا	جمهوری ریاستی	تکبافت	۱۹۹۳	پارلمان یک مجلسی
۴۹	فرانسه	جمهوری نیمه پارلمانی	تکبافت	۱۹۵۸	پارلمان دومجلسی
۵۰	فنلاند	جمهوری نیمه پارلمانی	تکبافت	۱۹۱۹	پارلمان یک مجلسی
۵۱	فیلیپین	جمهوری ریاستی	تکبافت	۱۹۸۷	کنگره دومجلسی
۵۲	کامبوج	پادشاهی مشروطه	تکبافت	۱۹۹۳	پارلمان یک مجلسی
۵۳	کانادا	پادشاهی مشروطه	نیمه فدرال	۱۸۶۷ (باتجدیدنظر)	پارلمان دومجلسی
۵۴	کره جنوبی	جمهوری نیمه پارلمانی	تکبافت	۱۹۴۸ (باتجدیدنظر)	پارلمان یک مجلسی
۵۵	کره شمالی	دیکتاتوری (نیمه پارلمانی)	تکبافت	۱۹۷۲	پارلمان یک مجلسی
۵۶	کلمبیا	جمهوری ریاستی	تکبافت	۱۹۹۱	کنگره دومجلسی
۵۷	کنیا	جمهوری نیمه پارلمانی	تکبافت	۱۹۶۴ (باتجدیدنظر)	پارلمان یک مجلسی
۵۸	کوبا	جمهوری نیمه پارلمانی	تکبافت	۱۹۷۶	پارلمان یک مجلسی
۵۹	کویت	پادشاهی مشروطه	تکبافت	۱۹۶۲	پارلمان یک مجلسی
۶۰	لبنان	جمهوری نیمه پارلمانی	تکبافت	۱۹۲۶	پارلمان یک مجلسی
۶۱	لهستان	جمهوری نیمه پارلمانی	تکبافت	۱۹۹۲	پارلمان دومجلسی
۶۲	لیبریا	جمهوری ریاستی	تکبافت	۱۹۸۶	کنگره دومجلسی
۶۳	لیبی	دیکتاتوری	تکبافت	۱۹۶۹ (باتجدیدنظر)	کنگره یک مجلسی
۶۴	مالزی	پادشاهی مشروطه	فدرال	۱۹۵۷ (باتجدیدنظر)	پارلمان دومجلسی
۶۵	مجارستان	جمهوری نیمه پارلمانی	تکبافت	۱۹۴۹ (باتجدیدنظر)	پارلمان دومجلسی

ردیف	کشور	نوع حکومت	نوع ساخت کشور	آخرین قانون اساسی	نوع قوه مقننه
۶۶	مصر	جمهوری نیمه پارلمانی	تکبافت	۱۹۷۱ (باجدیدنظر)	پارلمان یک مجلسی
۶۷	مکزیک	جمهوری ریاستی	فدرال	۱۹۱۷	کنگره دومجلسی
۶۸	موزامبیک	جمهوری نیمه پارلمانی	تکبافت	۱۹۹۰	پارلمان یک مجلسی
۶۹	موناکو	پادشاهی مشروطه	تکبافت	۱۹۶۲	شورای یک مجلسی
۷۰	نپال	پادشاهی مشروطه	تکبافت	۱۹۹۰	پارلمان دومجلسی
۷۱	نروژ	پادشاهی مشروطه	تکبافت	۱۸۱۴	پارلمان نیمه دومجلسی
۷۲	نیجریه	حکومت نظامی (ریاستی)	فدرال	۱۹۸۹	کنگره دومجلسی
۷۳	نیکاراگوا	جمهوری ریاستی	تکبافت	۱۹۸۷	کنگره یک مجلسی
۷۴	ونزوئلا	جمهوری ریاستی	فدرال	۱۹۶۱	کنگره دومجلسی
۷۵	ویتنام	دیکتاتوری (نیمه پارلمانی)	تکبافت	۱۹۹۲	پارلمان یک مجلسی
۷۶	هائیتی	جمهوری نیمه پارلمانی	تکبافت	۱۹۸۷	پارلمان دومجلسی
۷۷	هلند	پادشاهی مشروطه	تکبافت	۱۸۱۴ (باجدیدنظر)	پارلمان دومجلسی
۷۸	هندوراس	جمهوری ریاستی	تکبافت	۱۹۸۲	کنگره یک مجلسی
۷۹	هندوستان	جمهوری نیمه پارلمانی	فدرال	۱۹۵۰	پارلمان دومجلسی
۸۰	یونان	جمهوری نیمه پارلمانی	تکبافت	۱۹۷۵	پارلمان یک مجلسی

با بررسی جایگاه مجالس در دیگر کشورها، حدود اختیارات و رابطه نظام پارلمانی با دیگر نهادهای سیاسی و مقایسه تطبیقی آن با مجلس شورای اسلامی ایران می‌توان موارد افتراق مجلس ایران با سایر کشورها در موارد ذیل برشمرد: برخلاف سیستم دو مجلسی در کشورهای نظیر فرانسه، آمریکا، انگلیس، آلمان، استرالیا، هند و... که مصوبات هر یک از مجالس در مجلس دیگر هم باید به تصویب برسد. براساس سیستم تک مجلسی در ایران، قانونگذاری در اختیار یک مجلس قرار می‌گیرد و مجلس از این حیث رقیب ندارد.

همچنین در ایران برخلاف کشورهای فرانسه، انگلیس و... رئیس‌جمهور یا فرد دیگری قدرت انحلال مجلس را ندارد. این در حالی است که به عنوان مثال در آلمان زمانی که مجلس در انتخاب صدراعظم توفیق پیدا نکند. در این صورت رئیس‌جمهور می‌تواند شخصی را که اکثریت بیشتری در پارلمان دارد به صدارت عظمی برگزیند و می‌تواند مجلس را منحل کند. در فرانسه نیز طبق اصل دوازدهم قانون اساسی اجازه انحلال مجلس ملی به رئیس‌جمهور داده شده است. بر اساس قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در مجلس ایران برخلاف بعضی کشورها، رئیس‌جمهور حق وتوی مصوبات مجلس و عدم توشیح آنان را ندارد. این در حالی است که در برخی کشورها از جمله آمریکا رئیس‌جمهور می‌تواند مصوبات مجلس را امضا نکند و جهت بررسی مجدد به مجلس بفرستد.

در کشورهای دیگر، آرای نهاد کنترل‌کننده قوانین عادی بوسیله قانون اساسی قطعی است و قابلیت تجدیدنظرخواهی ندارد. این در حالی است که در جمهوری اسلامی ایران مجلس این اختیار را دارد که با تصویب مجدد مصوبه‌ای که شورای نگهبان آنرا خلاف شرع یا قانون اساسی قلمداد کرده، امکان تصویب نهایی آنرا در مرجع ثالثی (مجمع تشخیص مصلحت نظام) فراهم کند. از جمله موارد دیگری که از مقایسه نظام پارلمانی ایران با سایر کشورها بدست می‌آید این است که هیچ دستگاهی خارج از مجلس در مورد دستور جلسات آن، دخالت نمی‌کند اما در فرانسه دولت می‌تواند در تعیین اولویت‌های دستور جلسه و حتی در زمان تشکیل جلسات دخالت کند. هم‌چنین دولت می‌تواند خواستار اجلاس فوق‌العاده شود. در کشور ما دستور جلسه مجلس توسط هیئت رئیسه تعیین می‌شود و برای تغییر آن لازم است از نمایندگان رأی‌گیری بعمل آید. مجلس شورای اسلامی ایران از نظر اداری و استخدامی و از جهت مالی و تعیین بودجه خود، کاملاً استقلال دارد و تحت کنترل دولت نیست. مهم‌تر اینکه کلیه مصوبات هیئت وزیران به منظور عدم مغایرت با قوانین مصوب مجلس باید به تأیید رئیس‌مجلس شورای اسلامی برسد در حالی که به عنوان مثال مجلس فرانسه چنین اختیاری ندارد.

در آمریکا نیز صلاحیت‌کنگره در وضع قوانین محصور گردیده و قانون اساسی فهرست موضوعاتی که کنگره حق وضع قانون در مورد آن را دارد تنظیم نموده است.

در مجموع باید گفت نظام جمهوری اسلامی ایران که بر اساس اصل ششم قانون اساسی اداره امور کشور را به اتکاء آرای عمومی و از راه انتخابات تعیین کرده است همه نهادهای سیاسی در ایران بطور مستقیم یا غیر مستقیم از طریق رأی مردمی تعیین می‌شوند از شوراهای شهر و روستا گرفته تا مجلس شورای اسلامی و نیز انتخاب رئیس‌جمهور که با اصلاحات قانون اساسی در سال ۱۳۶۸ رئیس‌دولت و شخص دوم کشور است و نیز نمایندگان مجلس خبرگان که وظیفه انتخاب مقام رهبری را بر عهده دارند با رأی مردم انتخاب می‌شوند ولی میان انتخابات از منظر حقوقی و احزاب رابطه‌ای وجود ندارد اما این سخن به منزله ممنوعیت فعالیت احزاب نیست بلکه بر اساس قانون اساسی احزاب با رعایت شرایط مندرج در قانون اساسی و قانون احزاب همواره و در عرصه انتخابات می‌توانند آزادانه فعالیت کنند.

📖 فهرست منابع و مأخذ:

- ۱- تاجیک، مژگان «مقایسه نظام انتخابات پارلمانی در جمهوری اسلامی ایران با نظام انتخابات پارلمانی در سه کشور بزرگ اروپایی»، افق شماره ۶۰، شهریور ۱۳۸۷
- ۲- طباطبائی مؤتمنی، منوچهر، «حقوق اساسی»، ۱۳۸۰، تهران، میزان
- ۳- عبداللهی صفی آبادی، محمدعلی، «قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران»، تهران، ۱۳۸۹، نشر نشاط با همکاری انتشارات سپهر اندیشه
- ۴- مدنی، جلال‌الدین، «حقوق اساسی و نهادهای سیاسی جمهوری اسلامی ایران»، ۱۳۷۷، تهران، نشر همراه
- ۵- میل جان استوارت ۱۳۶۹ تأملاتی بر حکومت انتخابی ترجمه علی رامین تهران نشر نی
- ۶- میرکریمی، سید اباذر، ۱۳۸۶، قانون انتخابات کویت، پایگاه اینترنتی اداره کل آموزش و پژوهش معاونت سیاسی سازمان صدا و سیما
- ۷- نوذری حسینعلی ۱۳۸۱ احزاب و نظامهای حزبی انتشارات گستره
- ۸- یاری، محمدجواد، «مقایسه تطبیقی انتخابات در نظام‌های مردمسالار دینی و لیبرال دموکراسی»، ۱۳۸۶، فصل‌نامه علوم سیاسی

۹- <http://fa.wikipedia.org/wiki>

۱۰- http://rc.majlis.ir/fa/parliament/about_parliament - ۹۰/۶/۱۶)

۱۱- <http://www.news.rahenejatdaily.com>

۱۲- <http://hamshahrionline.ir/news-۳۷۷۳۰.aspx> - ۸۶/۹/۶

۱۳- <http://www.iranembassy.org.za/P/S.A%۲۰info/SA%۲۰parliment.htm>

۱۴- <http://www.alqari.ir/country/>

۱۵- <http://www.irna.ir/View/FullStory/?NewsId=۶۵۷۱۱۰> - ۸۸/۶/۸

۱۶- <http://www.rasekhoon.net/news/print-۴۶۴۲۵.aspx> - ۸۸/۷/۴

۱۷- <http://www.mardomsalari.com/template\News.aspx?NID=۲۲۰۹۱> - ۸۶/۱۲/۱۴

۱۸- <http://www.zendagi.com/new-page-۱۲۵۷.htm>